

Kääntäjä

ÖVERSÄTTAREN

SKTL:n käänköspalkintojen saajat vuonna 2023: Kaijamari Sivill, Marja Luoma ja Sampsa Peltonen

- Esittelyssä Tekstin talo
- KäTu-symposiumi 20 vuotta

Kääntäminen ja tulkkaus on tärkeää

Sirpa Alkunen

Otsikon lausetta olen käyttänyt tiivistettynä vastauksena siihen, miksi haluan toimia SKTL:n puheenjohtajana, ja ladellut perään liudan perusteluita. Kun nyt neljäntenä vuoteni tässä tehtävässä pääsin viimein paikalle liiton suuriin kevättapahtumiin, sain vastaukselleni vain lisää vankkaa tukea.

Kun Agricola-palkinnon ja J. A. Hollon palkinnon jakotilaisuudessa kevätaurinko paistoi sisään juhlasalin ikkunoista ja joukko käännöskirjallisuuden ystäviä ja ammattilaisia osoitti hymyillen suosiotaan vuoden sankareille, minut valtasi suorastaan ylevä tunne. Käännöskirjallisuus välittää ajatuksia ja tunnelmia muualta maailmasta ja muilta aikakausilta. Sisällöltään kiinnostava ja taitavasti suomennettu kirja herättää tunteita ja ajatuksia, mikä on meille ihmisolennoille tarpeellista ja hyödyllistä.

Tätä kirjoittaessani olen juuri palannut kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumista eli KäTusta. Tutusti järjestäjänä toimi opettajien ja tutkijoiden jaosto yhdessä paikallisen yliopiston kanssa, tänä vuonna vuorossa oli Turku. Symposiumin aiheet olivat jälleen monipuolisia, ja ne pyörivät mielessä vielä pitkään.

KäTun teemana oli kääntäminen/tulkkaus ja kestävä kehitys. Monen muun toiminnan tavoin myös kääntäjien ja tulkkienvälinen työ kuluttaa luonnonvaroja, kun käytetään lukuisia laitteita ja ohjelmia, pilvipalvelimia ja hakukoneita. Myös oma fyysinen ja psyykinen kestävyys on välillä lujilla, ja alan ominaispiirteet tulisi ottaa huomioon, kun pohditaan, miten työssä jaksamista voitaisiin tukea. Kun käännösalan ammattilaiset voivat hyvin, myös työn tulokset ovat parempia, mikä on merkittävä asia, koska kääntämistä ja tulkkausta tarvitaan kaikkialla yhteiskunnassa.

Muista aiheista mainittakoon etä- ja pikatulkkauksen yleistyminen ja sen mukanaan tuomat haitat ja hyödyt. On hyvä, että tulkki on saatavilla etänä hätätapauksissa, mutta etätulkkaus ei ole kaikissa tilanteissa ihanteellista inhimillisen viestinnän kannalta.

Viime aikoina on myös noussut esiin, että joillakin televisiokanavilla on käytetty tekoälyn laatimia ruututekstejä ilman tuiki tarpeellista ihmisen tekemää huolellista läpikäyntiä. Ruututekstit ovat Suomen luetuimpia tekstejä, eikä niiden vaikutusta suomalaisten kielitajuun tule väheksyä.

Kaikkea tätä ja monia, monia muita asioita liitto nostaa esiin. Ja tällaisessa liitossa on ilo toimia.

Aurinkoista kevättä!

Kirjoittaja on Suomen kääntäjien ja tulkkienvälinen liiton puheenjohtaja.
puheenjohtaja@sktl.fi

Översättning och tolkning är viktigt

Sirpa Alkunen

Jag har använt rubrikens budskap som ett kort svar på varför jag vill fungera som FÖTF:s ordförande, och därtill gett en rad motiveringar. Då jag under mitt fjärde år som ordförande äntligen kunde delta i förbundets evenemang under våren blev jag bara mer övertygad om mitt svar.

Vid utdelningen av Agricola-priset och J.A. Hollos pris sken vårsolen in genom festsalens fönster och professionella översättare och vänner av översättningslitteratur visade leende sin uppskattning för årets pristagare. Jag överväldigades av en känsla av stolthet. Översättningslitteraturen förmedlar tankar och stämningar från andra världar och tider. En intressant och väl översatt bok

väcker välbehövliga och nyttiga känslor och tankar.

I skrivande stund har jag just återvänt från symposiet om forskning i översättning och tolkning, KäTu. KäTu-symposiet arrangeras av sektionen för lärare och forskare tillsammans med det lokala universitetet, och i år stod Åbo i tur. Symposiet bjöd igen på mångsidiga teman som tål att tänka på ännu länge.

Symposiets tema var översättning/tolkning och hållbarhet. På samma sätt som i mängden annan verksamhet tär även översättarnas och tulkarnas arbete på naturresurserna då vi använder en stor mängd utrustning och program, molntjänster och sökmaskiner. Även vår fysiska och psykiska uthållighet sätts ibland på prov, och därför ska de särskilda egenskaperna inom branschen beaktas då man funderar på stöd för att orka i arbetet. Då de som arbetar inom översättningsbranschen mår bra, blir också resultaten bättre. Det är viktigt, eftersom översättning och tolkning behövs överallt i samhället.

Som andra teman bör även nämnas att distans- och snabbtolkning blir allt vanligare och medför både olägenheter och nytta. Det går bra att tolka på distans i nödfall, men distanstolkning är inte idealiskt för kommunikationen mellan människor i alla situationer.

Den senaste tiden har det även framgått att vissa tv-kanaler använt undertexter skapade av artificiell intelligens. Undertexterna har aldrig omsorgsfullt granskats av en människa, vilket skulle ha varit högst nödvändigt. Undertexterna hör till de mest lästa texterna i Finland och deras påverkan på finländarnas språkkänsla får inte underskattas.

Förbundet tar fasta på allt detta och många fler ärenden. Det är en glädje att vara med i ett sådant förbund.

Jag önskar alla en solig vår!

Skribenten är ordförande för Finlands översättar- och tolkförbund.
puheenjohtaja@sktl.fi
Översättning: Tina Matala-aho

ISSN 0356-4649

Julkaisija:
Suomen kääntäjien ja tulkkienvälinen liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry

Päättoimittaja:
Sirpa Alkunen
sirpa.alkunen@sktl.fi

Toimitussihteeri:
Maarit Laitinen
maarit.laitinen@sktl.fi

Taitto:
Risto Mikander / Mediasepät Studio

Ulkoasu:
More Business Services Oy,
www.morebiz24.com

Painopaikka:
Lehtisepät Oy, Lahti

Painos: 2 700 kpl
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

Toimituskunta:
Juha Eskelinen, Jenni Kavén, Silke Matinniemi,
Hanna Pippuri, Kate Sotejeff-Wilson ja
Aino Suoranta

www.sktl.fi/kaantaja-oversattaren

Tilaukset:
tiedotus@sktl.fi

Ilmoitushinnat:
www.sktl.fi/kaantaja-oversattaren/mediatiedot

Tilauhinta 2023
Muille kuin SKTL:n jäsenille:
55 euroa (kotimaa), 65 euroa (ulkomaat)

Kannen kuva:
Kaijamari Sivill, Marja Luoma ja Sampsa Peltonen
© Maarit Laitinen

Kirjoittajan omalla nimellä julkaistuista kirjoituksista vastaa kirjoittaja.

Ilmoitusten sisällöstä vastaa ilmoittaja.
Kuvat © SKTL, jos ei toisin mainittu.

**Liiton toimisto lomailee
juhannuksesta elokuun alkuun.**

**Toivotamme kaikille aurinkoisia
kesäpäiviä!**

Tässä numerossa mm.:

- S. 4 E-kirjoista ja äänikirjoista maksetaan tänä vuonna lainauskorvausta
- S. 5 Uusi tekijänoikeuslaki astui voimaan
- S. 6 J. A. Hollon palkinnon saanut Kaijamari Sivill
- S. 8 Mikael Agricola -palkitut Marja Luoma ja Sampsa Peltonen
- S. 10 SKTL:n käännöspalkintojen jakotilaisuuden juhlapuhe
- S. 12 Kopiosto-apurahat haettavissa 15.–30.5.2023
- S. 13 Kirja-arvostelut: Itsensätyöllistäjän opas ja Kirkon sanasto
- S. 14 Kääntäjä näkyväksi: Mattias Huss
- S. 16 KäTu2023
- S. 18 Ajolupakokeiden tulkkaus
- S. 19 Tekstin talo on jotakin aivan uutta
- S. 22 Tekstin talo tuo mukanaan monenlaisia synergiaetuja
- S. 24 Towards a narrower gap between translation studies and linguistics
- S. 26 Kirjallisuuden kääntäjien käännöspalkkioista
- S. 29 11 kysymystä tutkijalle: Carmen Acosta Vicente
- S. 30 Käyttäjäkeskeinen kääntäminen

Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto (SKTL) on vuonna 1955 perustettu kääntäjien ja tulkkiin aatteellinen etujärjestö. Liiton tavoitteena on mm. edistää laatua ja ammattimaisuutta kääntämisen ja tulkkauksen alalla.

Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto
Hietaniemenkatu 2, 4. kerros, 00100 Helsinki.
www.skttl.fi

TULEVAT TAPAHTUMAT

**SKTL:n
Kopiosto-apurahat
haussa
15.–30.5.2023**

**Kansainvälisen
kääntäjienpäivän
seminaari
Tampereella
22.9.2023**

**Turun kirjamesut
Turun
messukeskuksessa
29.9.–1.10.2023**

**Suomalais-ruotsalainen
kääntäjäseminaari
Hämeenlinnassa
5.–6.10.2023**

**Helsingin kirjamesut
Messukeskuksessa
26.–29.10.2023**

**Tampereen
kirjamesut
Tampere-talossa
2.–3.12.2023**

Kääntäjä 3/2023

**Lehti ilmestyy 13.9.
Aineistopäivä 10.8.**

E-kirjoista ja äänikirjoista maksetaan lainauskorvausta tänä vuonna ensimmäistä kertaa

Opetus- ja kulttuuriministeriö teki huhtikuun alussa hyväksymispäätöksen, jonka mukaan lainauskorvausta voidaan ryhtyä vuonna 2023 maksamaan yleisten kirjastojen e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainoista. E-kirjoista ja e-äänikirjoista tullaan maksamaan yhtä paljon korvausta. Asiaa ei ole vielä kirjattu lakiin, mutta vuodelle 2023 maksamispäätös on tehty, ja e-lainauskorvaus maksetaan omasta määrärahastaan. Tänä vuonna maksettava korvaus koskee vuoden 2022 lainoja. Lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan tekijöille (kuten kääntäjille) teosten maksuttomasta kirjastolainauksesta.

Mitä muutos tarkoittaa kääntäjille?

Jos kääntäjä on kääntänyt e- tai äänikirjoja tai jos hänen kääntämästään teoksesta on tehty e- tai äänikirja, ja jos kyseistä kirjaa lainataan yleisistä kirjastoista, kääntäjä voi saada lainauskorvausta teoksen kirjastolainauksen korvaamiseksi. E-lainauskorvauksen saamiseksi kääntäjien tulee päivittää tekijänoikeusjärjestö Sanastoon tiedot kääntämistään e- ja äänikirjoista, mutta Sanaston mukaan asialla ei ole vielä kiire. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto on Sanaston jäsen ja Sanaston lainauskorvaukseen liittyvässä vaikuttamistyössä on ollut mukana myös SKTL:n jäseniä ja henkilökuntaa.

Mitä seuraavaksi?

E- ja äänikirjojen lainauskorvaus tulisi kirjata myös lakiin. Tämän lisäksi korkeakoulukirjastojen e-lainat tulisi saada lainauskorvauksen piiriin. Tällä hetkellä kääntäjä saa lainauskorvauksen vain korkeakoulukirjastojen fyysisistä teoslainoista ja yleisten kirjastojen e- ja äänikirjoista.

”SKTL:n toiveena tulevalle hallituskaudelle on, että myös korkeakoulukirjastojen e-kirjat ja e-äänikirjat saataisiin lainauskorvauksen piiriin. Tämä olisi oikeudenmukaista tekijöitä kohtaan. On epäloogista, että jos sama teos lainataan yleisestä kirjastosta, korvauksen saa, mutta korkeakoulukirjastolainasta korvausta ei maksetakaan. Tekijä ei juuri pysty vaikuttamaan siihen, mistä kirjastosta hänen teostaan lainataan”, toteaa SKTL:n toiminnanjohtaja **Jenni Kavén**.

Lisätiedot: Hovioikeudenneuvos **Kristiina Harengon** laatima e-aineistojen kirjastokäytön korvaamista koskeva selvitys:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164387>

Lähde: sanasto.fi

Kansainvälinen kääntäjienpäivä lähestyy!

Kansainvälisen kääntäjienpäivän seminaari järjestetään perjantaina 22.9.2023 Tampereella. Tervetuloa kuulemaan kääntämiseen, tulkkaukseen ja kieleen liittyvistä ajankohtaisista aiheista Kääntäjienpäivän seminaariin!

Seuraa Kääntäjienpäivää verkossa ja somessa:

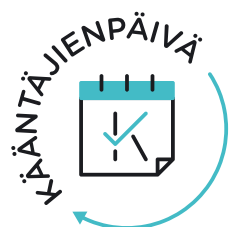
www.kaantajienpaiva.com

Kääntäjienpäivä

kaantajienpaiva

Kääntäjienpäivän seminaarin järjestävät Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ja Kieliasiantuntijat ry.

Uusi tekijänoikeuslaki tuli voimaan huhtikuun alussa

Suomessa valmisteltiin pitkään laajaa tekijänoikeuslain uudistusta EU-direktiivien mukaisesti. Tavoitteena on ollut tekijänoikeuslainsäädännön modernisointi, jotta se vastaisi paremmin digitaalisen yhteiskunnan vaatimuksia. Tavoitteena on ollut myös lainsäädännön yhdenmukaistaminen EU-tasolla sekä oikeudenhaltijoiden aseman parantaminen. Uudistuksella on implementoitu direktiivit Suomen lainsäädäntöön.

Miten uudistus eteni?

- 2019: EU:ssa hyväksyttiin DSM-direktiivi tekijänoikeudesta ja lähi-oikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja verkkolähetysdirektiivi.
- Syksy 2021: lakiesitys OKM:stä lausuntokierroksella, myös SKTL antoi lausuntonsa
- Kevät 2022: hallituksen esitys tekijänoikeuslaista eduskunnalle
- Syksy 2022: täydentävä hallituksen esitys
- 2022–2023: käsittely eduskunnan valiokunnissa
- 27.2.2023: laki hyväksyttiin eduskunnan täysistunnossa
- 3.3.2023: tasavallan presidentti vahvisti lain
- 3.4.2023: tekijänoikeuslain uudistus tuli voimaan

Seuraavaksi tekijänoikeuslakia tulisi vielä uudistaa kansallisten tarpeiden osalta. Kääntäjien näkökulmasta on tärkeää, että esimerkiksi e- ja äänikirjojen lainauskorvaus kirjataan lakiin. Lainauskorvausta voidaan vuonna 2023 kuitenkin jo maksaa yleisten kirjastojen e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainoista ilman lakiin kirjausta erillisestä määrärahasta.

Lisätietoa: sktl.fi

Teksti: Jenni Kavén

Kirjoittaja on SKTL:n toiminnanjohtaja.

SKTL:N UUDET JÄSENET

Varsinaiset jäsenet

Bashir Isman, Mouna, IV, Kotka
Koskivaara, Ville, I, Jyväskylä
Makkonen, Petrus, II ja IV, Joensuu
Moraru-Puranen, Tatyana, IV, Oulu
Mutanen, Ilona, IV, Joensuu
Nikitin, Jekaterina, IV, Lohja
Nurminen, Anna, I, Helsinki
Peltola, Jouni, II, Kukkila
Rantala, Ella, II, Kerava
Stenvall, Annika, IV, Kööpenhamina, Tanska
Viglione, Marianne, II, Salerno, Italia
Vuola, Tuula, II, Heinola

Opiskelijajäsenet

Chen, Ruoxi, IV, Kauniainen
Karppinen, Svitlana, IV, Akaa
Mikkola, Patricia, II, Tampere
Mulari, Anssi, II ja III, Joensuu
Pitkänen, Taru, II, Vantaa

Koejäsenet

Hirvonen, Saimi, II, Joensuu
Suikka, Minna, I, Helsinki

Uusi jaosto

Al Khatib, Mania, IV, Espoo

Tervetuloa jäseniksi!

Osa uusista jäsenistä ei antanut lupaa nimensä julkaisuun lehdessemme.

Esteettistä hoivaa ja merkitysten kimppuja

Vapaudesta johdattelee nykyhetken kuumimpiin keskusteluihin ja tarjoaa lukijalleen näkökulmien runsautta ja ehdotuksia eteenpäin

Kaijamari Sivill sai vuoden 2023 J. A. Hollon palkinnon **Maggie Nelsonin** teoksen *Vapaudesta* (S&S) suomennoksesta. Hän keskusteli kääntämistyöstä ja Nelsonin tavoista kirjoittaa ja ajatella toimittaja **Taru Torikan** kanssa.

J. A. Hollon palkintolautakunta perusteli *Vapaudesta*-suomennoksen palkitsemista sillä, että kirjassaan *Vapaudesta* Maggie Nelson tarkastelee kulttuurikiistan avainkysymyksiin kuuluvaa vapauden käsitettä taiteen, hoivan, seksuaalisuuden, huumepolitiikan ja ilmastonmuutoksen näkökulmasta ja analysoi seikkaperäisesti ja näkemyksellisesti mutta myös mukaansatempaavan omakohtaisesti kulttuurisodan rintamalinjoja ja keskeisiä iskusanoja. Kaijamari Sivillin ansiokas suomennoos välittää paikoin hyvinkin tiiviit pohdiskelut täsmällisesti ja luontevasti suomen kielelle ja tavoittaa pettämättömän tyylitajuisesti Nelsonin persoonallisen äänen.

Nelson on myös minun ja monen podcastini kuuntelijankin suosikki. Vapaudesta on neljäs Nelson-suomennoksesi. Millä tavoin se poikkeaa aiemmista?

Vapaudesta on puhdasverisemmin ”oikea” tietokirja kuin aiemmat kääntämäni Nelsonin teokset (Argonautit, Sinelmiä ja Jane - Eräs murha / Punaiset osat). Aiemmat kirjat ovat hybriditeoksia, jotka sekoittavat omaelämäkerrallista ja kaunokirjallista tutkivaan otteeseen. Vapaudesta on akateemisempi esitys.

Kaijamari Sivill (keskellä) perheensä ympäröimänä. Kuvassa vasemmalta oikealle ovat Helka Sivill, Tiina Ulkuniemi, Ilari Sivill ja Markku Pääkkilä.

Se rakentuu pitkistä selittävästä lauseista ja viiteapparaatti on aivan toisenlainen verrattuna esimerkiksi Argonautteihin, josta puhutaan autoteoreettisena. Siinä Nelson pohtii omaa elämäänsä erilaisissa teoreettisissa kehyksissä, ja viitteet kulkevat marginaalissa, kun taas *Vapaudesta* on rakennettu aivan toisenlaisen keskustelun varaan. Tekstistä näkyy, että Nelson työskentelee kirjailijan uransa ohessa myös yliopisto-opettajana.

Millainen tehtävä Maggie Nelsonin suomentaminen on yleensä, ja millaista erityistä ratkaistavaa Vapaudesta herätti? Vaikka Nelson rakentaa tekstiään tieteellisesti, hänellä on aina vahva oma ääni. Sen äänen löytäminen rekisteriin, missä hän kulloinkin kirjoittaa, on aina mielenkiintoinen

tehtävä. Nyt hän on jo minulle tuttu kirjailija, ja uskon työtä aloittaessa että ääni on löydettävissä ja löytyy.

Ajattelen, että jos kirjailija siteeraa toista kirjoittajaa, hän haluaa teokseen toisia ääniä. Siksi yritän aina mahdollisuuksien mukaan löytää lainatun tekstin olemassaolevan suomennoksen. Tässä oli tosin mukana paljon uutta kirjallisuutta ja keskustelua, jota ei ole vielä suomennettu. Mutta Huumefuuga-osiossa, missä käsitellään kirjallisuutta addiktion kautta, oli myös viittauksia jo suomennettuihin teksteihin. Joskus niitäkin voi joutua muuttelemaan, jos suomennos ei täysin vastaa kirjailijan hakemaa ajatusta. Ja joskus vaikkapa **Pentti Saarikosken** tai **Eino Leinon** suomennosten kohdalla nykykustannustoimittaja saattaa miettiä, että mitä ihmettä suomentaja on mahtanut ajatella. Mutta annetaan toisen äänen kuulua!

Vapaudesta-kirjan suomentamisen kanssa oli kiire, joten tyttäreni toimi avustajana etsimässä sitaatteja.

Vapaudesta sisältää neljä pitkää esseetä aiheina taide (tai taidekeskustelu), seksi, addiktiot ja ilmastonmuutos. Kirjan alaotsikko on ”Neljä laulua rakkaudesta ja rajoista”. Miten koit kääntäjänä viittauksen lauluun? Taidetta käsittelevä luku on nimeltään Taiteen laulu, me too -liikkeen jälkimainingeissa seksiä ja seksuaalisuutta käsitellään otsikolla Balladi seksuaalisesta optimismista, addiktio-luku on Huumefuuga. Ilmastonmuutosta käsittelevä Sokkona matkalla tuntuu poikkeavan tästä joukosta ja muutenkin Nelsonin tutuista aiheista myös otsikollaan.

Mietin laulun ajatusta vasta jälkepäin tarkemmin. Se tuo teksteihin lisätulkintoja: balladit ovat monesti surullisia tarinoita, ja huumeita käsitellessä fuuga viittaa paitsi musiikilliseen rakenteeseen myös psykologiseen fugue-tilaan. Toisaalta sokkona matkailu viittaa amerikkalaiseen hobo-kulttuuriin, hypätään junan kyytiin tietämättä minne se on menossa.

Monitulkintaisuus on tyypillistä Maggie Nelsonin ajattelulle. Vaikka kirja on jaettu neljään selkeään teemaan, niissä toistuvat samankaltaiset tavat lähestyä aihetta analyysin ja tiedon kautta, ymmärtää eri näkökulmia ja tarjota mahdollisia ratkaisuehdotuksia. Minusta sen voisi määrätä oppikirjaksi kaikille nykykeskusteluun osallistujille.

Nelson erottelee selkeästi vapauden johonkin, eli vapauden ilmaista itseään vapaasti, ilman rajoituksia ja sääntöjä, ja vapauden jostakin, eli vapauden ahdistelusta, syrjinnästä, pelottelusta, väkivallasta, ihmiskaupasta, mistä milloinkin. Hän puhuu paljon siitä, miten nämä kaikki puolet tasapainottuvat ja miten niitä jatkuvasti sovitellaan keskenään. Nelsonin ajattelussa ”identiteettipolitiikka” ei sulje ketään pois vaan tuo lisää ääniä ja näkökulmia varsinaiseen keskusteluun taiteesta. Hän etsii koko ajan uusia näkökulmia taidekohujen

käsittelyyn, eikä juutu väittelyyn siitä, kuka teki väärin. Hän korostaa myös taiteen vapautta ja olemusta sinänsä, se on kolmas ulottuvuus ihmisten välissä, eikä kumpikaan voi määritellä, miten taide pitää kokea.

*Joskus voi myös käydä kuin Nelsonin siteeraamalle **Zadie Smithille**, että kobuttu teos ei herätäkään oikein minkäänlaista kokemusta. Sekin voi olla tärkeää. Itselleni nousi Nelsonia lukiessa ajatus, että käymme taiteen varjolla keskusteluita, jotka pitäisi käydä koko yhteiskunnan tasolla. Yksi toistuva ajatus on hoivan ja huolenpidon ajatus. Miten ajatus hoivasta näkyy Nelsonin teksteissä?*

Hoivan ajatus, kärsimyksen lievittäminen, näkyy niin taiteen tekemisessä kuin ilmastokriisiin suhtautumisessa. Nelson lainaa ajattelijoita, jotka puhuvat merkitysten runsaudesta, ajan laskostumisesta ja hetkessä elämisestä niin, että se sisältää tulevan kärsimyksen lieventämisen.

Vapaudesta on yhtäaikaan vahvasti ankkuroitunut sekä amerikkalaiseen keskusteluun että ajankohtaista ja ymmärrettävää suomalaiselle lukijalle. Huomasin suomennostasi lukiessa, että jotkut keskustelut, joita olen seurannut vain englanniksi kuivittellen ymmärtäväni käsitteet ainakin auttavasti, avautuivat uusiksi merkitysten kimpuiksi, kun pääsin lukemaan niitä omalla kielelläni.

Tällaista tekstiä suomentaessa olen useammin yhteydessä suomalaisiin tutkijoihin tarkistaessani, millaisilla käsitteillä näistä asioista puhutaan suomeksi, ja onko niille jo vakiintunutta sanastoa.

Suomentamisen tarkoitus on tuoda teksti lukijan lähelle, herättää tunne-elämyksiä ja -kokemuksia. Moni suomalainen puhuu hyvää englantia ja seuraa ajankohtaista keskustelua sillä kielellä, mutta suhde akateemisiin käsitteisiin, millä sitä käydään, voi jäädä pintatasolle. Omalle äidinkielelle avattu ajattelu nostaa esiin jokaisessa lukijassa omia konnotaatioita ja kokemuksia. Omalle kielelle avattu materiaali tukee myös omaa ajattelua, tekee siitä syvempää.

Kaijamari Sivill kertoo lisää työstään kääntäjänä, erityisesti Maggie Nelsonin tekstien parissa SKTL:n ja Pienen karanteenikirjakerhon toukokuussa 2023 julkaistussa podcast-jaksossa. Löydät jakson muun muassa SKTL:n SoundCloud-tililtä soundcloud.com/sktrlry.

Haastattelu: Taru Torikka

Kirjoittaja on Pieni karanteenikirjakerho -podcastin toimittaja.

Suomentajien syvimmit salaisuudet

Marja Luomalle ja **Sampsa Peltoselle** myönnettiin vuoden 2023 Mikael Agricola -palkinto **Mohamed Mbougar Sarrin** romaanin *La plus secrète mémoire des hommes* suomennoksesta. Gummeruksen kustantamana romaani julkaistiin nimellä *Miesten syvimmit salaisuudet*. Palkintoa ei koskaan aiemmin ole myönnetty työparille.

Marja Luoma ja Sampsu Peltonen, onneksi olkoon vielä kerran palkinnosta. Ei ole ihan tavallista, että kaunokirjallisuutta, varsinkaan vaativampaa sellaista, käännetään yhteistyössä. Kerrotteko, miten tällaiseen ratkaisuun päädyttiin?

Marja Luoma: Aikataulu oli tekstin vaativuuteen nähden tiukanlainen, koska kustantaja halusi kirjan 150-vuotisen taipaleensa juhlakirjaksi. Pelivaraa ei siksi juuri ollut. Melkein pä alusta saakka oli selvää, että yksin en ehdi saada kunnollista jälkeä. Kustantaja keksi Sampsan, ja siitä yhteistyö alkoi.

Entä miten yhteistyö sujui käytännössä? Kertoisitteko siitä?

ML: Käänsimme kumpikin alustavat versiot omista osuiksistamme, ja sen jälkeen Sampsu loi meille yhteiskäyttöasiakirjan, johon tekstit yhdistettiin. Kommentoimme toistemme osuuksia, kyselimme ja teimme ehdotuksia puolin ja toisin. Välillä puhuimme puhelimesta

ja tapasimme myös kasvokkain pari kolme kertaa, että pääsimme puimaan ongelmakohtia ja sopimaan yhteisistä ratkaisuista mukavasti kuppi kahvia tai lasillinen Sampsan Ranskasta tuomaa Pineau de Charentes -viiniä käden ulottuvilla.

Yhteiskäyttöasiakirja oli kätevä. Työskentelytapa oli antoisa ja myös tehokas: kun oman tekstin räplääminen alkoi tyyppiä, toisen osuuteen siirtyminen tuntui virkistävältä vaihtelulta. Taisimme prosessin aikana oppia toisiltamme aika paljon.

Sampsu Peltosen: Aivan! Meillä on aika erilaiset kädenjäljet, mutta oikealla asenteella se ei ole yhteistyötä vaikeuttavaa vaan pikemminkin rikastuttavaa. Tämän romaanin ääniala on poikkeuksellisen laaja; oli hyvä saada mukaan kahden ihmisen tyyli ja elämäkokemuksellinen kaukupohja.

Sampsu Peltonen ja Marja Luoma Agricola- ja Hollo-palkintoehdokkaiden julkistamistilaisuudessa Nide MUJ:ssa.

© Maarit Laitinen

Kuulemani mukaan romaanilla on esikuvansa todellisuudessa. Jouduitteko tekemään paljon taustatyötä joko historiallisten tapahtumien tai joidenkin muiden asioiden parissa? Olitteko yhteydessä kirjailijaan?

SP: Romaani perustuu löyhästi malilaisen kirjailijan **Yambo Ouologuem**in tapaukseen 1960-luvun Ranskassa. Historiallisiin taustoihin perehtyminen ei kuitenkaan tämän kirjan kanssa ollut erityisen tärkeää; suurin työ oli siinä, miten löydämme monisyiselle kerronnalle mahdollisimman kirkkaan tulkinnan ilman, että tulemme selittäneeksi liiaksi auki kirjan viehättävän epämääräistä ja joskus merkityksiä pakenevaa tyyliä. Kirjailijaan emme olleet yhteydessä – ehkä siksikin, että yhdessä keskustelemalla löysimme vaikeisiinkin kohtiin sellaisen tulkinnan, joka tuntui meistä perustellulta.

Romaanilla on vähän vaikean kirjan maine, mutta ainakin minä koin sen hyvin helppolukuiseksi, tosin ehkä rakenteeltaan vähän sekavaksi. Kiitos helppolukuisuudesta kuuluu tietysti suomentajille, mutta entä alkuteksti? Ranskankielisestä kirjallisuudesta puhutaan usein ”pitsinnypläysproosana”, oliko alkuteoksessa havaittavissa sellaista? Tai oliko kääntämisessä joitain muita erityisiä haasteita?

ML: Pitsinnypläyksestä en tiedä, mutta laajalla sivistyksellä kukkoilun kanssa tässä sai jonkin verran taistella. Sekin lienee yleinen vaiva ranskalaisessa kirjallisuudessa. On näytettävä, että osataan antiikin filosofit, ne harvemminkin siteeratut, ja tietenkin **Herr Wittgenstein**.

Ehkä haastavinta kuitenkin oli saada selvää kirjailijan paikoin moneen suuntaan kurrottavista ajatuskuluista. Onneksi meitä oli kaksi niitä pähkäilemässä.

SP: Ranskankielisen kirjallisuuden kontekstissa tämän romaanin kieliasu kommentoi myös frankofoniaa, siis manner-Ranskassa käytetyn kielen suhdetta muilla alueilla kukoistaviin ranskan kielimuotoihin. Se elävöittää mukavasti lukukokemusta, etenkin kun gallialainen tyyli-ihanne voi joskus olla vähän tiukkakin korsetti. Pitsin sijaan tämä teksti taitaa olla pikemminkin jonkinlainen sivistyneillä kangaspuilla paukuteltu räsymatto, jonka kuteiksi ovat kelvanneet hienostuneiden silkkien rinnalle myös sieltä täältä haalitut ronskimmatkin kankaanpalat.

Romaanin tietosivulla kiitetään Maimouna Jagne-Soreuta asiantuntija-avusta. Ymmärtääkseni hän toimi niin sanottuna kokemuslukijana. Kokemuslukijat ovat aika uusi juttu kirjallisuudessa. Kertoisitteko siitä ja omista kokemuksistanne?

SP: Kokemuslukijaa meillä ei ollut, mutta saimme asiantuntija-apua sanastotyössä. Ranskalainen Maimouna Jagne-Soreau on Suomessa asuva kirjallisuudentutkija, joka on perehtynyt toiseuden esittämiseen pohjoismaisessa kirjallisuudessa. Pohdimme hänen kanssaan erilaisia strategioita kirjassa esiintyvien kolonialismin ja etnisyyden käsitteiden ilmaisemiseen. Ranskassa on pitkät perinteet

kolonialismista puhumisessa, Suomessa ei. Mielenkiintoinen on esimerkiksi ranskan sana *négre*, jonka merkityskenttä vaihtelee kirjallisuusterminologisesta (vrt. ranskalainen *négritude*-runous) avoimen rasistiseen. Yhteistyöstä syntyi paljon hyviä oivalluksia.

Kun käännöstyö jaetaan kahden suomentajan kesken, puhutaan usein siitä, miten kustannustoimittajan rooli eri kirjoitustyylien yhteensovittajana korostuu. Kuka oli teidän kustannustoimittajanne, ja millainen hänen roolinsa oli?

ML: Kustannustoimittajamme oli taitava **Maija Heikinheimo**. Pyrimme Sampsan kanssa yhtenäistämään tekstin sellaiseen kuntoon, että Maijalle jäisi tavanomainen kustannustoimittajan työ, ei varsinaista yhteensovittamista. Saimmekin Maijalta erinomaisia ehdotuksia, jotka kumpikin läpi kävi omista osuoksistaan.

Te ette kuulemma halua paljastaa, kuka käänsi minkä osuuden, mutta voisitteko nostaa salaisuuden verhoa edes sen verran, että kertoisitte, millä periaatteella käännettävä jaettiin. Saiko kumpainkin valita itselleen mieluisen tekstin, vai jaettiinko teksti henkilöiden tai kirjan aikajanan perusteella? Vai miten?

ML: Teksti tarjoutui jaettavaksi ihan itsekseen, luontevasti. Jos teksti olisi sävellys, sen osat olisivat ABAB jossa toinen meistä on A ja toinen B. Osat ovat mitaltaan erilaiset.

Romaani oli epäilemättä työläs käännettävä. Onko siinä joitain kohtia, missä tunnette onnistuneenne erityisen hyvin? Tai onko jotain, mitä tekisi mieli vielä parannella?

ML: Menneen talven lumia ei kannata haikailla. Ainahan paremmin voi tehdä, mutta palkintojen myötä tuntuu, että hyvin taisimme onnistua.

SP: Hienolta onnistumiselta tuntuu myös se, että tällainen tuhti romaani, joka ei kauheasti lukijaa kosiskele, on voittanut puolelleen suuret määrät lukijoita ja arvostelijoita.

Ainakin lopputuloksesta päätellen teidän yhteistyönne oli hedelmällistä. Entä tulevaisuudessa? Tulemmeko näkemään lisää Luoma-Peltonen-käännöksiä?

SP: Yhteistyö oli hedelmällistä – ja kivaa. Olemme omilla tahoillamme välillä oikein kaivanneet nelikätistä kääntämistä. Olisi oikein mukava tehdä käännöksiä yhdessä lisäksi, kunhan vain tielle osuu tällaiseen työskentelytapaan sopiva kirja.

ML: Sitä odotellessa...

Kiitoksia haastattelusta!

Haastattelu: Heikki Karjalainen

Haastattelija on suomentaja.

SKTL:n käänköspalkintojen jakotilaisuuden juhlapuhe

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton Mikael Agricola -palkinto myönnettiin vuonna 2023 **Marja Luomalle** ja **Sampsä Peltoselle** ja J. A. Hollon palkinto **Kaijamari Sivillille**. Palkintojenjakotilaisuudessa 30.3. piti juhlapuheen kriitikko ja Suomen arvostelijain liiton puheenjohtaja **Vesa Rantama**.

Suuret onnittelut upeille suomentajille Marja Luoma, Sampsä Peltonen ja Kaijamari Sivill!

Yleensä ajatus yli puolentoista tunnin jonottamisesta ei herätä kovin yleviä mielikuvia. Yksi viime vuoden ilahduttavimmista kulttuuriuutisista kuitenkin oli uutinen jonosta. Helsingin Kirjamessuilla vierailleen senegalilaiskirjailija **Mohamed Mbougar Sarrin** ensimmäinen suomennettu teos oli vasta tullut painosta, eikä romaanista *Miesten syvimmät salaisuudet* ollut kirjoitettu täällä käytännössä mitään ennen messuviikkoa. Silti messuilla sadat ihmiset jonottivat kirjailijan nimikirjoitusta.

Jono oli suomentajien Sampsä Peltonen ja Marja Luoma ansiota. Heidän suuren työnsä vuoksi kirja oli oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Uutinen todisti, että laadukas käänköskirjallisuus kiinnostaa, ja että se voi yhä luoda ilmiöitä. Emme elä käänköskirjallisuuden kultakautta tai yltäkyläisintä aikaa, mutta emme ainakaan vielä myöskään sotia edeltävää umpinationalistista rutikuivuutta.

Jonossa voi kuitenkin nähdä merkin niukkuudesta – koska ei ole itsestään selvää, että edes miljoonia myynyttä Goncourt-voittajaa suomennetaan ja kirjailijaa tuodaan Suomeen, on hänen saapumisestaan otettava ilo irti.

Kirjailija **Maggie Nelsonin** Suomen-vierailua puolestaan eri tahot ovat yrittäneet järjestää vuosien ajan, ja kun se viimein toteutuu, nimikirjoitusjono on takuulla pitkä. Nelson, jonka teoksista osan voi luontevammin luokitella kauno- ja osan tietokirjallisuudeksi, mutta jonka kaikki teokset yhdistelevät piirteitä molemmista, on suomen-netuista nykykirjailijoista tärkeimpiä.

Uusin *Vapaudesta*-teos on ylivertainen todiste siitä, että myös nykyisessä polarisoituneessa keskusteluilmapiiirissä on tilaa nyansseille – ja että amerikkalainen kulttuuripuhe on verrattomasti vivahteikkaampaa kuin usein *woke*-kauhuinen uutisointi antaa ymmärtää.

Nelsonin teokset ovat jo rikastuttaneet suomeksi kirjoitettua kirjallisuutta – uusissa esseissä häneen viitataan tuostakin, ja esimerkiksi Susanna Hastin palkittu romaani *Ruumis/huoneet* tunnustaa vaikutuksen. Kaijamari Sivill on kaikkien neljän Nelson-suomennoksen takana.

Suurimman jäljen jättävän käänköskirjallisuuden tunnistaa usein suomentajan ja tekijän symbioosista: **Tarja Roinila** ja **Thomas Bernhard**, **Tarja Härkönen** ja **Clarice Lispector**. **Kaisa Kattelus** ja **Rachel Cusk**. **Oili Suominen** ja **W.G. Sebald** sekä **Günter Grass**. **Kaijamari Sivill** ja **Cormac McCarthy** sekä **Maggie Nelson**, kaksi mahdollisimman erilaista mutta yhtä tärkeää kirjailijaa, joita suomentaa sama taituri.

Osallisuus kansainvälisistä kirjallisuusilmiöistä ei ole enää jokapäiväistä, jos on koskaan ollutkaan. Jokainen suomennettu merkkiteos on ihme, mutta historia todistaa, että ihmeet voivat arkipäiväistyä. Kuinka monta taloudellisesti mahdotonta, tänä päivänä jo hyvissä ajoin ennen tapahtumistaan kannattamattomaksi julistettavaa asiaa on täytynyt tapahtua, että esimerkiksi oman lapsuuteni kirjalliset olosuhteet tulivat mahdollisiksi?

Olen kasvanut Jynkän lähikirjastossa Kuopiossa, jossa ala-asteikäisenä pysähdyin joka päivä koulumatkalla. Lainasin ensin *Kolme etsivää* -kirjoja, jotka oli jostakin syystä merkitty ohjaaja **Alfred Hitchcockin** kirjoittamiksi. Sitten fantasiasarjoja, **David Eddingsiä** ja **Robert Jordania**. Sitten Keltaista kirjastoa. Kaikki olivat käänköskirjallisuutta, mutta vasta Keltaisen kirjaston kohdalla aloin hiljalleen havahtua suomentajan työn erityislaatuuteen.

Mitä taikureita olivat nämä vain kirjojen nimiölehdillä näkyvät hahmot – brotherukset, jänicket, jaskarit, rossit – jotka työkseen kuljettivat vieraita maailmoja kuopiolaislähiöön? Kun 20-vuotiaana luin **Arto Schroderuksen** uuden suomennoksen **Salingerin** *Siepparista ruispellossa*, tuntui kuin olisin lukenut eri kirjan kuin Pentti Saarikosken käänkö.

Kyse onkin eri kirjasta. En osaa vieläkään vastata kysymykseen, kumpi on parempi, mutta molemmat olivat relevantteja versioita teoksesta, joka 1900-luvulla määritteli nuoruuden uudelleen. Niiden välinen avaruus kuvaa kääntäjän työssä tehtyjen valintojen laajuutta ja merkityksellisyyttä. Suomentaja työskentelee suvereenin alkuteoksen, taiteellisen luovuuden ja alati lähenevän kalmanlinjan rajaamassa kolmiossa.

Suomessa ymmärretään suomennetun kirjallisuuden olennaisuus ja kääntäjän työn vaativuus sikäli, että kääntäjille jaetaan edes jonkin verran valtion taiteilija-apurahoja ja -eläkkeitä. Kääntäjiä rahoittavat myös monet yksityiset säätiöt, tosin harvemmin tarkkaan jyvitetyllä summalla, mikä tekee tuesta päiväkaata.

Sen sijaan kustantamoja, joita ilman ainutkaan käänнос ei ilmesty, ovat rahoittajat liian pitkään pitäneet ainoastaan kannattavana liiketoimintana. Nykyisessä kirjallisuusmaailmassa, jossa suuret, melko vakavaraiset kustantamot eivät julkaise käytännössä ollenkaan esimerkiksi runokäännöksiä, niitä kustantavat tahot olisi syytä rinnastaa muihin taiteen vapaan kentän toimijoihin, kuten yleishyödyllisiin järjestöihin ja pieniin teattereihin.

Meillä ei ole varaa menettää Poesian tai Parkko kustannuksen kaltaisia tekijöitä, joiden ei soisi joutuvan keskittymään kasvustrategioihin ja julkisrunoilijoihin kulttuurisesti olennaisen alkutuotannon sijaan.

Esimerkkiä sopii hakea etelänaapuri Virosta, jossa vironkieliseen kulttuuriin ei suhtauduta itsestäänselvytenä. Virossa ymmärretään myös, että oma kieli on viime kädessä käänनोंsten tulos eikä se pärjää omillaan, ilman käänñoskirjallisuutta. Maassa on vahvasti tuettu kulttuurilehdistö, joka julkaisee paljon käänनोंksiä.

Suomen Kulttuurirahaston maailmankirjallisuuden kustannustuki, jota kustantajat voivat tässä kuussa hakea jo toista kertaa, on hyvä avaus. On syytä toivoa, että tuki kohdentuu tällä kertaa paremmin kuin ensimmäisellä kerralla. Silloin esimerkiksi Suomen suurin kustantaja sai 5 000 euroa nobelistin julkaisemiseen – ja päätti siitä huolimatta olla julkaisematta.

Yleisö löytää laatukirjallisuuden usein hiljalleen. Mbougar Sarrin ilahduttava nimikirjoitusjono on poikkeus, ei sääntö. Tärkeämpää kuin muutamien tonni heittäminen konsernien kitaan olisi pienten kustantamoiden tukeminen suurilla summilla. Nyt Suomen Kulttuurirahaston maailmankirjallisuusrahan hakuohjeissa vaaditaan kustantajaa jo etukäteen todistelemaan, että kirja on suunnattu ”laajalle kulttuurista kiinnostuneelle yleisölle”. Kuitenkaan tärkeä kirjallisuus ei välttämättä aluksi kiinnosta ketään.

Kun menin koulumatkallani ensimmäisen kerran Jynkän kirjastoon, minua kiinnosti humoristinen teos nimeltä *Haisunäätä mikroaaltouunissa*. Eikä siinä, mutta harva vitsi naurattaa kovin kauan. Ajatus, että tulevaisuuden lapsilla, itseäni uteliaammilla, ei olisi hyllyssä elävää käänñoskirjallisuutta, jonka avulla kurottaa maailmaa kohti, on lohduton.

Suomea ei ole ilman käänñoskirjallisuutta, eikä sen puoleen ole muutakaan kulttuuria. Kun mittakaavan asettaa näin, arvovalinta alan tuen lisäämiseksi on helppo tehdä. Tulevaisuudessakin käänनोंksiä jonotetaan, jos niitä tehdään.

Teksti: Vesa Rantama

Kopiosto-apurahat haettavissa 15.–30.5.2023

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton hallitus julistaa haettavaksi kopiointista maksettujen tekijänoikeuskorvausten perusteella Kopiosto-apurahat kääntäjille.

Jaossa on

- henkilökohtaisia **kohdeapurahoja**
- henkilökohtaisia **konferenssi- ja koulutusapurahoja**
- **projektiapurahoja.**

Kohdeapurahaa voivat hakea kaikki, jotka ovat kääntäneet tekijänoikeuslaisia tarkoitettua suojattua aineistoa, ts.

- kirjallisuutta (kaunokirjallisuutta tai tieto- ja oppikirjallisuutta)
- artikkeleita sanoma- tai aikakauslehdille tai
- julkaistua asiatekstiä.

Konferenssi- ja koulutusapurahaa voivat hakea kaikki käännös- ja tulkkusalan ammattilaiset.

Projektiapurahaa voidaan myöntää organisaatiolle, työryhmälle tai yksityishenkilölle kurssin, työpajan, julkaisun tms. toteuttamista varten.

Hakukelpoinen henkilö voi saada vuodessa enintään 2000 euroa Kopiosto-kohdeapurahaa. Kohdeapurahaa eivät kuitenkaan voi saada sellaiset hakijat, jotka eivät tuota kopioitavaa materiaalia.

Vaikka hakija ei olisi oikeutettu kohdeapurahaan, hän saattaa olla oikeutettu konferenssi- ja koulutusapurahaan. Hakukelpoinen hakija voi saada vuodessa enintään 2 000 euroa konferenssi- ja koulutusapurahaa. Hakijat, jotka tuottavat kopioitavaa materiaalia, voivat saada vuodessa sekä konferenssi- ja koulutusapurahan että kohdeapurahan. Apurahoja haetaan erillisillä lomakkeilla apurahajärjestelmässä.

Apurahaa voi hakea mm. opintomatkaan, ammattikirjallisuuteen, IT-hankintoihin, ammattitaitoa edistäviin tarkoituksiin, konferenssiin, seminaariin tai koulutukseen – myös etäkoulutuksiin! Katso tarkemmat haku-kohteet hakuilmoituksestamme verkkosivuiltamme.

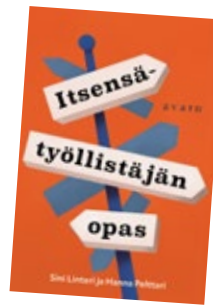
Apurahapäätökset tekee liiton hallitus Kopiosto-työryhmän ehdotuksen perusteella. Apurahan myöntäminen on harkinnanvaraista.

Hakuohjeet SKTL:n verkkosivuilla osoitteessa: **www.sktl.fi/kopiosto-hakuohjeet**. Hakemukseen liitetään CV.

Hakemus toimitetaan hakuaikana **15.–30.5.2023** sähköisen apurahajärjestelmän kautta osoitteessa: **sktl.apurahat.net**. Apurahan käytöstä on annettava selvitys kuitteineen vuoden kuluessa apurahan myöntämisestä.

Kopiosto-valtakirjasta löydät lisätietoa täältä: www.sktl.fi/kopiosto-valtakirja.

Itsensätyöllistäjän opas rohkaisee toimimaan

Itsensätyöllistäjän opas, Sini Linteri ja Hanna Pelttari, Avain, 2023

Sini Linteri ja Hanna Pelttari ovat kirjoittaneet tärkeän kirjan, josta voi olla paljon tukea itsensätyöllistäjälle. Itsensätyöllistäjinä molemmat kirjoittajat tietävät, mistä puhuvat. Lisäksi he ovat SKTL:n jäseniä ja kielen ammattilaisia, minkä voi huomata kirjan esimerkeistä. Tämä voi lisätä kirjan käyttökelpoisuutta käännös- ja tulkkausalan näkökulmasta. Kirja palveleekin sekä yksinyrittäjiä ja ammattinharjoittajia että freelancereita ja apurahansaajia.

Linteri ja Pelttari käyvät kirjassaan läpi mm. tärkeitä pohdintoja ennen toiminnan aloittamista, markkinointia, itsensä johtamista, itsensätyöllistäjän arkea ja sen erikoistilanteita, talousasioita ja toiminnan kehittämistä. Kirjassa käsitellään siis valtava määrä asioita, mutta joitakin melko suppeasti. Esimerkiksi yrityksen perustamisen pohjaksi tehtävien suunnitelmien laatimiseen kirja ei riitä ainoaksi oppaaksi, kun taas markkinoinnista, jaksamisesta ja työn aikataulutuksesta kirja antaa runsaasti hyviä vinkkejä juuri itsensätyöllistäjän näkökulmasta.

Kirja rohkaisee toimimaan. Itsensä työllistämisen karikoista kyllä kerrotaan, mutta kirjoittajien ote on kannustava. Jos kirjan lukee ajatuksella, saa hyvin kuvan sekä itsensä työllistämiseen liittyvistä vastuista ja velvollisuuksista että sen iloista ja eduista, jolloin myös eräänlainen mystiikka asian ympäriltä murenee.

Kirja on rakennettu käsitteiden selittämisen varaan, ja käsitteet on pyritty järjestämään siihen järjestykseen, jossa aloittava itsensätyöllistäjä niihin todennäköisimmin törmää. Tiedon etsimisen helpottamiseksi kaikki käsitteet ovat myös aakkosellisessa hakemistossa.

Kirjasta tekee erityisen arvokkaan se, että se sisältää eri aloilla toimivien itsensätyöllistäjien aitoja kokemuksia, jotka tukevat kirjassa kerrotun tietoaineksen käsittelyä. On avain eri asia lukea kirjaa, jossa annetaan elävän elämän esimerkkejä, kuin kuivakkaa opaskirjaa.

Arvostelu: Hanna Pippuri

Kirjoittaja on Kirjallisuuden kääntäjän selviytymisoppaan päätoimittaja.

Taivaallinen sanakirja

Kirkon sanasto – suomalais-englantilainen kirkollisen terminologian sanasto (Aurinko Kustannus, 2018)

Sanakirja on kääntäjän paras kaveri ja uuden erikoisalan sanaston löytäminen on iloinen asia. Sirkka Nevalainen on kerännyt sanaston kirkon maailmasta.

Kirkon sanasto selvittää mitä ovat englanniksi häät ja hautajaiset, mitä taas papit piispat ja pastorit. Kirjan alaotsikko täsmentää, että kysymyksessä on suomalais-englantilainen kirkollisen terminologian sanasto. Kirja sisältää varsin perusteellisen valikoiman kirkollista terminologiaa ryhmiteltynä eri aihepiireihin kuten jumalanpalvelus, kirkon hallinto, arkkitehtuuri, musiikki ja teologia. Lisäksi selvitetään Raamatun ajan ihmiset, kansat ja maat englanniksi.

Kirjan tekijä, Sirkka Nevalainen, on tehnyt päivätyönsä Helsingin seurakuntayhtymän palveluksessa ja sen ohella suorittanut englannin filologian maisterin tutkinnon. Englannin kielen taitajana häneltä satunnaisesti kyseltiin suomenkielisten kirkollisten sanojen ja sanontojen englanninkielisiä vastineita. Hän rupesi niitä keräämään,

tuumien että sanaluetteloa tekemällä säilyisi tuntuma englantiin opintojen loputtua. Vuosien varrella siitä kasvoi lopulta sanasto, jossa suomenkielisille kirkollisille sanoille on annettu englanninkielinen termi, latinankielinen vastine, kieliopillinen selitys ja esimerkki termin käytöstä Raamatussa. Sanaston englannin kielen tarkistuksen on tehnyt pastori Rupert Moreton.

Nevalainen kertoo, että kun vuosia kestänyt sanojen keräys ja tarkistus vihdoon valmistui julkaisukuntoon, oli tarkoitus tehdä myös hakemisto. Kirja julkaistiin kuitenkin ilman sitä, vakaalla tarkoituksella saada hakemisto teoksen seuraavaan painokseen. Eihän sanakirja oikeastaan tule koskaan valmiiksi, ja sekä tekijä että kustantaja ovat sitä mieltä, että hakemisto tulee aikanaan. Ilman hakemistoaikin Kirkon sanasto on oiva opas yhden erikoisalan terminologiaan, varmaan ainoa laatuaan.

Arvostelu: Marjo Cunningham

Kirjoittaja on auktorisoitu kääntäjä, joka on ollut toimittajana BBC:ssä sekä Ylen kansainvälisen toimituksessa.

Suomenkielistä faktaa ja fiktiota ruotsiksi

Ennen kääntäjäksi ryhtymistä **Mattias Huss** teki toimittajan uraa Ruotsissa. Suomeen muuton jälkeen ei ruotsinkielisen journalismin tekeminen enää onnistunut helposti, ja Huss haki töitä käännöstoimistosta. Käännettyään asiatekstejä muutaman vuoden ajan häntä alkoi kiinnostaa kirjojen kääntäminen. Yhteydenotto FILLin poiki mahdollisuuden ensimmäiseen koekäännökseen, ja pian sen jälkeen tuli ensimmäinen kirjarajous.

Tähän mennessä Huss on ruotsintanut noin 40 teosta.

Sotakirjallisuudesta ”lepokirjoihin”

Huss teki ensin töitä yhdelle kustantamolle, mutta vähitellen muutkin kustantamot löysivät hänet. Huss tunnetaan erityisesti sotakirjallisuuden kääntäjänä. ”Toisella kääntäjällä oli liikaa töitä, ja hän vinkkasi sotakirjallisuuteen keskittyneelle kustantajalle, että minulta kannattaa kysyä. Sen jälkeen käänsin heille pitkän liudan kirjoja. Ja sitten muutkin ajattelivat, että tää tyyppi kääntää sotakirjoja.”

Haastattelua tehtäessä Hussin työpöydällä on tyypillinen sekoitus eri vaiheissa olevia käännöksiä. Hän kertoo juuri lähettäneensä kustantajalle tietokirjan Suomen aatelin historiasta, ja sen jälkeen on odotettavissa käännöksen tarkistusvaihe. Samaan aikaan viimeistelyä odottaa **Sirpa Kähkösen** *Neidonkenkä*-romaani; käännösprosessin alkuvaiheessa on puolestaan Tulenkantaja-palkinnon saanut **Merja Mäen** esikoisteos *Ennen lintuja*. Uusi aluevaltaus on historiallinen romantiikka: **Ann-Christin Antellin** *Puuvillehdas*-trilogian ruotsinnoos ilmestyy myöhemmin äänikirjana. Huss toteaa käännöstöidensä kirjosta: ”On haastavia kirjoja ja sitten on sellaisia lepokirjoja.”

Hyvä kirja kantaa kääntäjää

Tähän mennessä kustantamot ovat valinneet kirjat Hussin käännettäväksi. Jos hän itse saisi valita, hän ehdottaisi **Matti Rautaniemen** tietoteosta *Joogan historia*. Hänestä kyseessä on kansainvälisen tason teos, jollaista Ruotsissa ei vielä ole. Lisäksi Huss suosittelisi kustantajille suomalaisia sarjakuvia, jotka ovat olleet voitokkaita Ranskassa järjestetyillä festivaaleilla. Muitakin nimiä tulee mieleen: ”Olen suomalaisen absurdin ja surrealistisen kirjallisuuden ystävä ja kääntäisin mielelläni **Jaakko Yli-Juonikasta**, **Tuuve Aroa** tai **Jyrki Vainosta**. Se ei välttämättä toimisi ollenkaan, mutta ajatus kiehtoo silti.”

Parasta kääntämisessä on Hussin mukaan se, kun pääsee eläytymään hyvään kirjaan syvästi. Kun kirja tekee syvän vaikutuksen, kieli herää eloon käännöksessään: ”Silloin

Mattias Huss

ratkaisut alkavat soljua luontevasti ja tuntee hyvin selvästi, mikä on oikein ja mikä väärin.”

Ruotsinnosten vastaanotto

Hussin kustannustoimittaja ei osaa suomea. Kääntäjä saakin olla tarkkana lukiessaan tarkistusversioita, sillä tekstiin saattaa ujuttautua ”hetken virheitä, joita ei koskaan saa takaisin”. Virheet tupsahtavat näkyviin yleensä siinä vaiheessa, kun tekstiin tehdään muutoksia. Loputtomiin ei tekstejä voi kuitenkaan korjata, ja siksi joskus jää jotain huomaamatta. Esimerkiksi sotakirjallisuudesta on tullut palautetta keski-ikäisiltä miehiltä, jotka ovat saattaneet puuttua yksityiskohtiin, muun muassa jonkin hihamerkin merkitykseen.

Joistakin Hussin käännöksistä on ilmestynyt arvioita lehdissä, ja erityisesti **Sirpa Kähkösen** teosten ruotsinnoksista on tullut mukavaa palautetta: ”Översättaren Mattias Huss har fångat det finska språkets nyanser i sin utsökta tolkning till svenskan.”

Pula ruotsintajista

Ruotsalaisille markkinoille tähtävään kirjallisuuden ruotsintajia on vain kourallinen, ja tarvetta olisi lisätä määrää huomattavasti. Huss on kokenut tilanteen omissa nahoissaan, sillä käännöspyyntöjä on toisinaan tullut yli omien voimavarojen. Ruotsintajat ovatkin pyrkineet jakamaan tehtäviä keskenään.

Miten sitten alalle saataisiin lisää tekijöitä? ”Pitäisi varmaan saada julkki se tieto, että tällainen ammatti on olemassa”, Huss pohtii. Hänen arvionsa mukaan potentiaalia alalle on pakko olla enemmän kuin mitä tällä hetkellä on näkyvissä. Kahden kielen keskellä kasvaneita ruotsinsuomalaisiahan on merkittävä määrä.

Kääntäjistä tulevien kääntäjien mentoriksi

Yksi yritys vastata kääntäjöpulaan oli kaunokirjallisuuden kääntämisen johdantokurssi, jonka Tukholman yliopiston suomen osasto järjesti syksyllä 2022. Huss oli kurssilla asiantuntijavieraana. Hän kertoi kurssilaisille omasta urapolustaan ja kommentoi opiskelijoiden käännöksiä kurssin lopussa.

Päätetävänä opiskelijoilla oli kääntää Kähkösen *Neidonkenkä*-romaanin ensimmäinen luku. Hussin mielestä käännösversioista näki, etteivät opiskelijat vielä osanneet ajatella riittävästi teoksen kokonaisuutta ja tulevaa lukijaa. Kommentointikokemus oli hänelle itselleen arvokas, sillä nähdessään aloittelevien kääntäjien versioita Huss ymmärsi, millaista hänen oma kääntämisensä oli ollut

Mattias Huss

Filosofian maisteri journalistiikasta Göteborgin yliopistosta (1999).

Kääntänyt ruotsiksi mm. seuraavat teokset:

- **Salla Simukka:** *Punainen kuin veri* (Tammi 2014, käännös *Röd som blod* 2014)
- **Eliina Hirvonen:** *Kun aika loppuu* (WSOY 2015, käännös *Innan tiden rinner ut* 2017)
- **Aapo Roselius, Oula Silvennoinen ja Marko Tikka:** *Suomalaiset fasistit: mustan sarastuksen airuet* (WSOY 2016, käännös *Svart gryning: fascismen i Finland, 1918–1944* (2018)
- **Sirpa Kähkönen:** *Mustat morsiamet* (Otava 1998, käännös *Brudar i svart* 2019)
- **Mika Mäkeläinen:** *Kimlandia – Silminäkijänä Pohjois-Korean kulisseeissa* (Atena 2019, käännös *Kimlandia* 2020)
- **Teemu Keskisarja:** *Murhanenkeli – Suuren pohjan sodan ihmisen historia* (Siltala 2019, käännös *Mordängeln – Folket och det stora nordiska kriget* 2021)
- **Siiri Enoranta:** *Kesämyrsky* (WSOY 2020, käännös *Stormsommars* 2022)
- **Juha-Pekka Raeste ja Hanna Sokala:** *Maailman 50 vaarallisinta yhtiötä* (Otava 2021, käännös *Världens 50 farligaste företag* 2023)

Kotisivu: www.kotoba.se

aiemmin. ”Harvoin pääsee tutkimaan ulkoapäin, mitä on tiedostamattaan oppinut vuosien mittaan.”

Kysymykseen siitä, olisiko hänellä annettavaa tuleville kääntäjille, Huss toteaa suomalaisen vaatimattomasti: ”No ehkä mulla on jotakin opetettavaa.” Vuoden 2023 alussa häntä pyydettiin mukaan FILIn mentoriohjelmaan. Tapaamisia mentoroitavan kanssa pidetään kerran kuussa. Huss lukee koekäännöksen osioita ja kommentoi niitä, ja tapaamisessa keskustellaan kääntäjän työnkuvasta ja kaikesta, mikä liittyy kustantamiseen. Syksyllä 2023 järjestetään mentoriohjelman loppuseminaari Helsingin kirjamessejen yhteydessä.

Kääntäjän kielet

Hussin lapsuudenkodissa puhuttiin sekä ruotsia että suomea. Ruotsissa syntyneenä hän kävi koulunsa ruotsiksi, mutta sai suomen opetusta kerran viikossa koko kouluajan. ”Vähänhän se on koko elämän kehyksessä.”

Suomen taito kehittyi käytön kautta radiotyössä ja erityisen paljon niiden kahden vuoden aikana, jotka Huss asui perheineen Suomessa. ”Aiemmin puhuin varmaan jotain 1960-luvun Helsingin suomea”, Huss hymähtää. Viime vuosina hän on kuunnellut podcasteja ja saanut siten haltuunsa modernia puhekieltä.

Ruotsintamisessa tärkeintä on kuitenkin erinomainen ruotsin taito, ja sen ylläpito tapahtuu lukemalla: ”Olen lukeva henkilö, ja luen paljon tietokirjoja ja kaunokirjallisuutta.”

Teksti: Sirkku Latomaa

Kirjoittaja työskentelee suomen kielen lehtorina Tampereen yliopistossa. Hän toimi tekstissä mainitun kurssin opettajana.

KäTun 20-vuotisjuhlasymposiumi ja kestävä kehitys: Kaikkea kriisiviestinnästä verkostoitumiseen

Kestävä kehitys on nykyään lähes muoti-ilmauksena kaikkialla ja kaikessa mukana, joten välillä tuntuu, että käsitettä käytetään myös hyvin ympäripyöreästi missä tahansa asiayhteydessä. Tästä syystä en odottanut mitään erikoista ennen osallistumista opiskelija-avustajana Turussa pidettyyn symposiumiin 13.–15.4.2023. Tulin vain avoimin mielin seuraamaan keskustelua kestävän kehityksen ja kääntämisen/tulkauksen ympärillä.

Tarkoitukseni oli alun perin osallistua esityksiin, jotka sattuivat sitten peruuntumaan. Mutta kuten jotkut väittävät ”Se ovi aina avautuu, joka on tarkoitettu”. Päädyin kuuntelemaan kiinnostavia esityksiä, joissa käsiteltiin kääntämistä ja tulkkausta niin saavutettavuuden (eri kielivähemmistöt, eri rajoitteet), ympäristökysymysten kuin työhyvinvoinnin näkökulmasta.

”Eggs and sugar”

Pidin erityisen kiinnostavana **Tanya Escuderon** esitystä, joka käsitteli julkisen sektorin instituutioiden tietoisuutta liittyen kääntämiseen Virossa. Esityksen perusteella voisi sanoa, että kääntämisessä ja kriisiviestinnässä olennaista on varsinkin kolme seikkaa. Ensinnäkin kääntäjien tulee käyttää yhdenmukaisesti samaa terminologiaa. Prosessien parantamiseksi olisi myös syytä seurata, kuinka tehokkaasti tieto välittyy ja miten se vastaanotetaan. Olisi myös hyvä parantaa yhteistyötä järjestöjen ja yritysten kanssa, koska esimerkiksi koronan aikana nämä olivat vahvasti mukana niin kääntämisessä kuin viestin muokkaamisessa omalle kohderyhmälle ymmärrettäväksi.

Esityksessä ja sen loppukeskustelussa tuli myös hyvin ilmi se, että kriisiviestintä ja sen tehokkuus ei liity vain

akuutteihin kriisitilanteisiin. Luottamusta eri väestöryhmien välillä tulisi kehittää jatkuvasti, eikä vain kääntämällä viestejä silloin kun haluaa saada ihmiset ottamaan rokotuksia. Kuten keskustelun lopussa eräs osallistuja sanoi: ”Ei naapuriltakaan mennä lainaamaan munia ja sokeria, ellei ole joskus edes tervehditty.”

Iltavastaanoton puheessa Turun kaupungintalolla mainittiin myös, kuinka Suomessa koronan aikana viestit eivät aina saavuttaneet kaikkia väestöryhmiä ja kuinka tärkeä rooli kääntäjillä ja tulkeilla on yhteiskunnassa. Juhlapuheissa on tietenkin helppoa kiittää, mutta itseäni jäi mietityttämään, onkohan akuutin kriisin väistyttyä ymmärretty panostaa viestinnän jatkuvaan kehittämiseen. Kyseessä ei ole pelkästään luottamuksen rakentaminen mahdollisia kriisitilanteita varten. Viestien välittyminen eri väestöryhmille voisi edesauttaa laajasti esim. terveys-, sosiaali- ja koulutuspalveluihin hakeutumista, joka hyödyttäisi niin yksilöitä kuin yhteiskuntaa kokonaisuudessaan.

Konkretiaa, auttamista ja ”Julinin Olli”

Esityksissä itseäni ilahdutti konkreettinen tapa puhua asioista, eikä tyytyminen ympäripyöreään hymistelyyn. Oli myös kiva osallistua pitkästä ajasta tapahtuman järjestämiseen. Tunsin, että olimme kaikki arvostettuja ja ongelmien ilmaantuessa apua sai nopeasti.

Tapahtumissa parasta on myös verkostoituminen. Aina ei kuitenkaan tunnu helpolta mennä puhumaan vieraille ihmisille. Tosin monet symposiumissa olleet saattavat muistaa erään kaikkien kanssa luontaisesti verkostoituneen opiskelija-avustajan. Ei tiedä, vaikka tämä Olli olisi pedannut itselleen jo hyvän harjoittelupaikan. Seuraavissa tapahtumissa olkaamme kuin **Julinin Olli** ja menkäämme rupattelemaan rohkeasti kaikkien kanssa!

Teksti: Jenni Taipale

Kirjoittaja on kestävästä kehityksestä kiinnostunut tuleva ranskan opettaja.

KäTu-symposiumissa avusti Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteen laitokselta kaikkiaan 23 opiskelijaa. Opiskelija-avustajien apu oli tänäkin vuonna korvaamaton!

Yves Gambier ja Mary Nurminen kuvattuna Turun yliopistolla.

KäTu2023:ssa palkitut: Tiedon helmi -palkinto Yves Gambier’lle ja uusi käännöstieteen väitöskirjapalkinto Mary Nurmiselle

Turun yliopistossa huhtikuun puolivälissä pidetyssä Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumissa tarkasteltiin tänä vuonna käännösalaan kestävä kehityksen ja eettisyyden näkökulmista. Symposiumi palasi juhluvuonnaan juurilleen, sillä ensimmäinen KäTu järjestettiin myös Turussa tasan 20 vuotta sitten. Tapah- tumaan osallistui lähes 140 käännös- ja kielitieteiden edustajaa Suomesta ja ulkomailta. SKTL:n opettajien ja tutkijoiden jaosto jakoi symposiumin yhteydessä myös kaksi palkintoa.

Vuoden 2023 Tiedon helmi -palkinnon sai emeritusprofessori **Yves Gambier** Turun yliopistosta. Hänet palkittiin laaja-alaisesta elämäntyöstä käännöstieteen kehittäjänä ja uuden käännöstutki- japolven ohjaajana. Lue Gambier’n haastattelu Kääntäjä-lehden seuraavasta numerosta 3/2023.

Tänä vuonna jaettiin ensimmäistä kertaa myös SKTL:n myöntämä käännöstieteen väitöskirjapalkinto. 1 000 euron arvoinen palkinto jaetaan jatkossa joka toinen vuosi, ja se myönnetään tutkijalle, jolta on kahden edellisen vuoden aikana ilmestynyt ansiokas käännöstieteellinen väitöskirjatutkimus suomalaisessa yliopistossa. Palkinnon sai **Mary Nurminen** Tampereen yliopistossa vuonna 2021 hyväksytystä väitöskirjastaan *Investigating the Influence of Context in the Use and Reception of Raw Machine Translation*. Väitöskirjassa tarkastellaan editoimattomien konekäännösten käyttöä sellaisenaan tilanteissa, joissa vieraskielisestä tekstistä pyritään ymmärtämään mahdollisimman paljon tiettyä tarkoitusta varten. Nurminen väitöskirjatutkimuksesta voi lukea lisää Kääntäjä-lehden numerosta 1/2022. Lehden PDF-versio on luettavissa myös SKTL:n arkistossa osoitteessa sktl.fi/lehtiarkisto.

Ajolupakokeiden tulkkaus

Tulkki jaosto järjesti 27.3. etä tapahtuman kuljettajantutkintojen teoriakokeiden tulkkaamisesta. Tapahtumassa kuulumme liikenne- ja viestintäviraston Traficomin asiantuntijaa **Tiina Tiermasta**, joka työskentelee autoilijan palveluiden opetus ja tutkinnot -tiimissä. Tiermaksen puheenvuoron jälkeen kuultiin espanjan ja portugalilain tulkin **Suvi Salmilammen** puheenvuoro.

Teoriakokeita voi suorittaa kirjallisesti suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Jos kokelas ei hallitse mitään näistä kielistä, hän saa käyttää tulkkiä, jolloin kokeen vastaanottaja lukee kysymykset ääneen jostain edellä mainitusta kielestä ja tulkki tulkkaa ne kokelaan hallitsemalle kielelle. Teoriakokeet rakentuvat monivalintakysymyksistä ja kuvakysymyksistä liikennetilanteista. Tulkattujen kokeiden kesto on yksi tunti. Tulkkiä saa käyttää kaikkien muiden ajokoe luokkien paitsi taksikuljettajan teoriakokeissa. Sanastollisesti haastavimpia teoriakokeita ovat ammattipätevyyskokeet ja vaarallisten aineiden ADR-ajolupakoe.

Monien tulkkiin toimeksiannot Ajovarmassa suoritettavissa teoriakokeissa ovat lisääntyneet Traficomien kesäkuussa 2020 antaman kuljettajantutkinnon teoriakoemääräyksen jälkeen. Määräyksen mukaan tulkin on oltava koulutettu ammattilainen ja koulutus on todennettava koulutustodistuksella. Tulkin ammattipätevyydestä voidaan joustaa ainoastaan, jos kyseisestä kieliparista ei löydy ammattitulkkiä.

Teoriakokeiden tulkkaus poikkeaa suuresti muusta asioimistulkkauksesta. Kokelas hankkii tulkin itse ja täten vastaa tulkiin maksettavasta palkkiosta. Tulkattavat koekysymykset ovat Traficomien salassa pidettävää aineistoa, jota ei luovuteta ulkopuolisille, ei edes tulkiin valmistautumista varten. Tulkkaustilanteessa pyritään poistamaan mahdollisuus vilppiin, minkä vuoksi tulkiin ei saa olla näköyhteyttä kokeen suorittajaan eikä tabletin ruudulle, jolla koe tehdään. Teoriakokeita voi tulkata myös etänä, mutta siihen on annettava etukäteen lupa Traficomilta.

Tiina Tiermas korosti puheenvuorossaan sitä, että liikenneturvallisuuden kannalta on ensisijaisen tärkeää, että

kokelas läpäisee kokeen omalla tietämyksellään, eikä niin, että tulkki paljastaa hänelle oikeat vastaukset. Samasta syystä pidän tärkeänä, että teoriakokeiden tulkkeina käytetään ammattilaisia, jotka toimivat eettisesti, noudattavat ammattisäännöstöä muilta osin ja ymmärtävät, miten vakavia seuraamuksia sillä voi olla, jos ajolupa myönnetään henkilölle, joka ei hallitse tieliikennesääntöjä. Täten haluan kannustaa ammattitulkkeja ottamaan haltuun

liikennesanaston ja tarjoamaan tulkkauspalveluja teoriakokeissa niitä tarvitseville. Sanaston haltuunotto vie toki oman aikansa ja ymmärrettävästi tunnin toimeksiannot eivät ole mikään rahasampo. Itse olen ajatellut asian niin, että tarjoamalla ammattimaista tulkkausta teen osani liikenneturvallisuuden edistämiseksi.

Tulkki voi tutustua teoriakokeiden sanastoon lukemalla ajoneuvolakia ja autokoulujen oppikirjoja. Traficomien sivuilla on listaus sivustoista, joita kannattaa hyödyntää valmistautumisessa. Netistä löytyy myös sivustoja, joilla voi harjoitella teoriakokeita. Samankaltaisia sivustoja kannattaa etsiä omilla työkielillään. Autokoulun oppikirjoja voi hankkia oman kielialueen maista.

Tulkki jaosto järjestää mielellään tulkeille lyhyen koulutuksen tieliikennesanastosta esimerkiksi yhteistyössä jonkin autokoulun kanssa, jos jäsenistöstä löytyy riittävää kiinnostusta. Koulutus olisi todennäköisesti maksullinen. Kiinnostuksesta koulutukseen voi ilmoittaa osoitteeseen tulkit@sktl.fi. Samaan osoitteeseen voi ehdottaa muitakin koulutuksia tai tapahtumia.

Teksti: Suvi Salmilampi

Kirjoittaja on espanjan ja portugalilain kääntäjä ja tulkki sekä tulkki jaoston toimikunnan jäsen.

Tekstin talo on jotakin aivan uutta

Lyhyt historia

Kaikki alkoi **Laura Serkosalon** muistaman mukaan vuonna 2008, kun Nuoren Voiman Liitto oli etsimässä uusia toimitiloja ja virisi ajatus, että saman katon alla voisi olla useampia toimijoita. Muutamia tiloja käytiin katsomassa, mutta hanke kariutui siihen, ettei pienillä kirjallisuustoimijoilla ollut varaa vuokriin. Ajatus yhteisestä tilasta hautautui, mutta nousi välillä mieleen.

Vuonna 2018 tilanne oli kypsytynyt siten, että Nuoren Voiman Liitossa pyydettiin Serkosaloa järjestämään työryhmä edistämään yhteistä tilahanketta, ja hän kutsuikin koolle järjestöjä, joista SKTL oli yksi. Ajatus lähti yhteisen tilan tuomista säästöistä, mutta matkan varrella oivallettiin, että yhteinen tila voi olla paljon enemmän.

Teatteriväellä oli suunnitteilla Draaman talo, ja kun Serkosalo keväällä 2019 tapasi Runokuun tiimoilta **Markku Hoikkalan**, joka tuolloin oli Suomen näytelmäkirjailijat ja käsikirjoittajat ry:n hallituksessa, jutustelu johti ajatukseen hankkeiden yhdistämisestä. Järjestettiin työpajapäivä, ja päivän päätyttyä tavoitteena oli yksi talo. Jotta voitiin mm. hakea apurahoja, perustettiin syksyllä 2019 Tekstin talo ry. Perustajajäseniä ovat Sunklo, Labbet, Tinfo, Nuoren Voiman Liitto, SKTL, Nihil Interit, Tutkijaliitto, Kriittinen korkeakoulu, Helsinki Poetry Connection ja Suomen PEN.

Tuossa vaiheessa Serkosalo toimi yhdistyksen puheenjohtajana, kunnes Koneen säätiön rahoitus mahdollisti toiminnanjohtajan palkkaamisen, ja hänet valittiin tehtävään. ”Tunsin, että Tekstin talo oli juuri se hanke, jota halusin olla tekemässä”, Serkosalo sanoo.

Tekstin talo on ainoa laatuaan

”Mitään samanlaista ei ole tullut vastaan, vaikka hieman vastaavia kirjallisuustoimijoita kyllä on. Haluamme nähdä tekstuaalisuuden laajasti ja kerätä yhteen erilaisia tekstialan toimijoita. Se tekee hankkeesta ainutlaatuisen”, Serkosalo kertoo. ”Olemme tutustuneet esimerkiksi norjalaisiin Litteraturhusetiin ja Dramatikkens husiin sekä Berliinin Lettrétageen, josta olen poiminut ankkuri-instituutio-käsitteen. Ankkurina toimiminen monelle tekijäryhmälle on mielestäni hieno ajatus.”

”Tekstin talon idea on kehittynyt huimasti ja kehitys jatkuu varmasti, kun yhteistyö vielä tiivistyy. Nyt meillä on käsitys siitä, miten homma saadaan toimimaan, kaikki

Laura Serkosalo

© Maarit Laitinen

Kun ihmiset pääsevät helposti tekstikulttuurin ääreen kuulemaan, keskustelemaan ja tekemään, se synnyttää myös tulevaisuuden tekijöitä.

rahoitetaan ja tiloissa toimitaan. Vaikka ratkaisemattomia kysymyksiä on edelleen, perusrakenne on selkeä”, Serkosalo sanoo.

”Olemme alkaneet ymmärtää, miten valtavia muutoksia voimme olla tekemässä myös pitkällä tähtäimellä. Kun ihmiset pääsevät helposti tekstikulttuurin ääreen kuulemaan, keskustelemaan ja tekemään, se synnyttää myös tulevaisuuden tekijöitä.”

Tekstin talo on sisältöhanke, jossa jäsenjärjestöjen omien sisältöjen rinnalle syntyvät Tekstin talon sisällöt. Mutta myös tilat ovat tärkeitä. Niiltä vaadittavat edellytykset hahmottuivat vähitellen kohteesta toiseen kierrettäessä. Tilojen piti olla terveet, saavutettavat ja esteettömät ja niistä piti löytyä sekä katutasen julkista tilaa että rauhallista työtilaa. Lintulahdenkatu 3:ssa Helsingissä kaikki kriteerit täyttyivät. Plussana alueella on paljon Tekstin talon yhteistyökumppaneita, ja talo myös näyttää ja tuntuu hyvältä.

Tekstin talo vaikuttaa tekstityöläisten elämään. On kollegoja, löytyy vertaistukea ja sparrauskavereita. Siellä voi myös kiinnittyä uusiin projekteihin, saada ideoita ja kehittää itseään.

Lisäksi Tekstin talo tarjoaa työskentelyedellytyksiä. Ykköskerroksessa on avoin hiljainen työtila, jonne kuka vain voi asettua tekemään töitä. Neloskerroksessa taas on työtiloja kaikille jäsenjärjestöjen luottamushenkilöille ja työntekijöille. On mahdollista, että jossakin vaiheessa Tekstin talo vuokraa talosta lisäkerroksen. Silloin olisi mahdollista saada lisää pitkäaikaisia työtiloja ja uutena lyhytaikaiseen työskentelyyn tarkoitettuja vuokratyöpisteitä.

Jäsenjärjestöt ja niiden monet odotukset

Jäsenjärjestöjä on tällä hetkellä viisitoista. On pieniä yhdistyksiä, kuten Aforismiyhdistys tai Helsinki Poetry Connection, sekä suuria järjestöjä, kuten Kirjailijaliitto, Kriittinen korkeakoulu tai Nuoren Voiman liitto. Mukana on kirjo toimijoita, johon Mad House tuo vielä oman lisänsä. Kaikki jäsenet ovat voittoa tavoittelemattomia toimijoita, mutta vuokralaisten joukossa on myös yrityksiä,

kuten Enostone, Book Brothers ja Helsinki Literary Agency.

Erilaisten toimijoiden tarpeiden yhteensovittaminen on haastavaa, mutta erilaisuus myös tukee yhdessä oloa. Jo se, että toiset toimijat haluavat järjestää tapahtumia toimisto aikaan ja toiset taas iltaisin ja viikonloppuisin, helpottaa tilojen jakamista, samoin kuin se, että hiljaista työskentelytilaa tarvitsevat ovat talossa eri aikaan kuin äänekkäämmät toimijat.

Tilojen monikäyttöisyyteen on kiinnitetty paljon huomiota, ja jokaisen toimijan tarpeita on pyritty kuuntelemaan ja yhteensovittamaan toisten toimijoiden tarpeiden kanssa. Esimerkiksi Poesia tarvitsee paljon kirjavarastoa, ja sitä löytyy tilasta, joka ikkunattomuutensa vuoksi ei voi palvella muita tarkoituksia.

”Odotuksia on yhtä monia kuin mukaan lähteneitä. Jotkut odottavat yhteisöllisyyttä, jotkut vetoapua toiminnalleen ja jotkut taas yhteisestä tiedotuksesta lisää muskeleita omaan toimintaan. Joku odottaa sitä, että ylipäätään saa omaa tilaa, tai saa osoitteen. Jotkut odottavat, että yhdessä oleminen mahdollistaa uudenlaisia toiminnan tapoja”, Serkosalo sanoo.

”Vain taivas on rajana yhteisille hankkeille, mutta tällä hetkellä rahoitusta on haettu mm. valtakunnalliselle kirjallisuuskalenterille, johon on tarkoitus koota tekstipohjaiset tapahtumat ja -koulutukset kaikkialta Suomesta. Kalenteriin tulisi lisäksi toimituksellista sisältöä ja toimitus myös valvoisi ehdotettujen tapahtumien sopivuutta. Lisäksi on suunniteltu tekstialan freelancereiden hyvinvointia tukevaa hanketta, jossa olisi esimerkiksi mentorointia, työhyvinvointia laajemmin tukevaa tietosisältöä ja isomman joukon vertaistukea. Myös erilaisia ammatillisia koulutuksia on suunnitteilla.”

Tekstin taloon on hahmoteltu yleisöhanketta, jolle sillekin

Suunnittelijoiden valintaan ei vaikuttanut vain hinta, vaan oli tärkeää, että he ovat arvoiltaan samoilla jäljillä kuin Tekstin talo, jolle mm. ekologisuus ja kestävyys ovat tärkeitä.

on jo haettu rahoitusta. Hanke pitäisi sisällään monitai-teisia tapahtumia paikallisesti, valtakunnallisesti ja myös kansainvälisesti muutamien toimijoiden kanssa. Tarkoitus on kokeilla erilaisia yhteistyökuvioita ja löytää uusia toimintamalleja sekä hakea uusia yleisöjä tekstipohjaisille tapahtumille. Näin voivat mahdollistua hankkeet, joihin yksittäisten järjestöjen resurssit eivät riitä.

Lintulahdenkatu 3

Tekstin talon tilojen pääremontin suunnittelusta vastaa Creago, joka on omistajan, Merimieseläkekassan, valitsema rakennuttaja. Omistaja teettää remontin, joka maksetaan vuokrissa viidentoista vuoden kuluessa.

Sisustussuunnitelmaa laatimaan valikoitui tarjouskilpailun jälkeen NEMO arkkitehdit (arkkitehti **Maria Klemetti Laine** ja sisustusarkkitehti **Jussi Laine**). Pienenä toimijana se on joustava, mutta hallitsee sekä rakenteet että sisustamisen. Yhteistyökumppanina sillä on Studio Smyg, jotta kiireellisimpiin kohtiin löytyy varmasti tekijöitä.

Suunnittelijoiden valintaan ei vaikuttanut vain hinta, vaan oli tärkeää, että he ovat arvoiltaan samoilla jäljillä kuin Tekstin talo, jolle mm. ekologisuus ja kestävyys ovat tärkeitä. Haluttiin toimisto, jolle esimerkiksi kierrätyshuonekalujen käyttö on luontevaa.

Jäseniltä ja vuokralaisilta on kysytty toiveita ja tarpeita joka käänneessä. Maaliskuun 3. oli suunnittelupäivä, jolloin kuultiin jo paljon ajatuksia, ja sen jälkeen on liikkeellä ollut ja tulee olemaan monia kyselyitä, jotta jokainen tarve ja toive tulisi kuulluksi ja voitaisiin mahdollisuuksien mukaan toteuttaa. Toiveita on esitetty esimerkiksi pistorasioista ja äänieristyksestä, ja ne pyritään pääosin täyttämään. Jos on toivottu erikoisvalaisimia tai paljeovia tai muuta ekstraa, se jää vuokralaisen itsensä kustannettaviksi.

Esteettisiin ratkaisuihin jäsenjärjestöt pääsevät vaikuttamaan, kun sisustussuunnittelijoilta saadaan ensimmäinen luonnos. Se menee tilatyöryhmän arvioitavaksi ja sen jälkeen hallitukselle, jossa on useiden jäsenjärjestöjen edustajat. Lisäksi suunnittelijat tuottavat harmonisen värikartan, jonka sävyistä jokainen alivuokralainen voi valita oman toimitilansa väriytyksen. Näin tilojen yleisilme säilyy rauhallisena.

Talon ensimmäisessä kerroksessa on mm. julkisia tiloja kuten kahvila-baari, kirjakauppa ja avoin hiljainen työtila sekä tapahtumatilaa. Neloskerroksessa on mm. yhdistysten toimitiloja, työntekijöiden taukotila ja keittiö, hiljaista tilaa ja kokoustiloja. Kuudennessa kerroksessa on vielä äänistudio ja 200 hengen näyttämötila.

Jokaisen jäsenjärjestön vuokraan kuuluu sovittu tuntimäärä kokous- ja tapahtumatilojen käyttöä. Kaksi kertaa vuodessa järjestetään tilamarkkinat, jolloin jokainen järjestö voi esittää omat tarpeensa ja aikoja sovitellaan siten, että kaikki saavat tarvitsemansa. Kaikkia aikoja ei tarvitse varata tuolloin, mutta jos haluaa varmistaa jonkin tärkeän ajankohdan, kannattaa varaus tehdä tilamarkkinoiden aikana.

Tekstin talon aikataulu ja rahoitus

Tilojen hallinta siirtyy Tekstin talolle 31.8., mikäli remonttiaikataulu pitää. Toiminta pääsee käyntiin syyskuussa ja avajaisia päästään näillä näkymin viettämään marraskuussa. Yleisö pääsee taloon, kun vuokralaisten toiminta käynnistyy. Neljännen kerroksen väki, joihin SKTL:kin kuuluu, pääsee mahdollisesti muuttamaan toisia aikaisemmin, sillä siellä ei tehdä kovin suuria muutoksia ja remontointi on jo aloitettu.

Ulosvuokrauksella, pääsylipputuloilla ja kirjakauppamyynnillä on mahdollista saada jonkin verran tuloja, mutta merkittävimmät tulonlähteet ovat toiminta-avustukset ja alivuokralaisten vuokrat. Tällä hetkellä Tekstin talolla on OKM:n joululahjaraha, 300 000 euroa, jolla rahoitetaan isoja hankintoja. Sen lisäksi on Helsingin kaupungilta kehittämisrahaa ja Koneen säätion apurahaa yhteensä reilut 70 000 euroa vuosille 2023 ja 2024.

”OKM:n ja kaupungin päättäjien taholta on todettu, että toiminta on tukikelpoista, kunhan se vain käynnistyy”, Serkosalo sanoo. ”Kulttuuribudjettien kiristyksyet saattavat pienentää toiminta-avustuksia, mutta joululahjarahaa voi hakea vielä toisen kerran, ja sen luultavasti teemmekin vielä tänä vuonna.”

Mahdollisuus johonkin uuteen ja ihmeelliseen

Tekstin talossa pystytään tekemään hienoja hankkeita ja tilaisuuksia ja tarjoamaan monipuolisia sisältöjä. Yleisö tulee hyötymään tästä, ja kun se oppii tuntemaan paikan, yleisömäärät kasvavat. Koska talossa on avointa tilaa ja tekstistä kiinnostuneet kokoontuvat yhteen, jolloin tekijöiden lisäksi sekoittuvat yleisöt, ja yleisö sekä tekijät kohtaavat toisensa. ”Alkaa syntyä aivan toisenlaista kulttuuria!” Serkosalo huudahtaa. ”Minusta tuntuu, että me olemme ison äärellä. Edessä voi olla rahoitusvaikeuksia tai käynnistymishankaluuksia, mutta uskon, että siitä, mikä nyt näyttää polulta, voi vielä tulla leveä tie kohti jotakin uutta ja ihmeellistä.”

Teksti: Hanna Pippuri

Kirjoittaja on SKTL:n assistentti ja Kirjallisuuden kääntäjän selviytymisoppaan päätoimittaja.

Tekstin talo tuo mukanaan monenlaisia synergiaetuja

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton toimisto muuttaa ensi syksynä Tekstin taloon. Kääntäjä-lehti kysyi SKTL:n toiminnanjohtajalta ja Tekstin talon hallituksen jäseneltä **Jenni Kavénilta** muutaman kysymyksen SKTL:n näkökulmasta.

© Anton Hämäläinen

Missä vaiheessa SKTL lähti mukaan Tekstin talo -hankkeeseen ja mikä oli ratkaiseva kimmoke siihen?
SKTL on yksi hankkeen moottorina toimivan Tekstin talo ry:n perustajajäsenistä. Uudet mahdollisuudet, joita Tekstin talo tilana ja yhteisönä tarjoaa, kiinnostivat kovasti jo alkuaikoina hallitustamme ja silloista toiminnanjohtajaamme **Kristiina Antinjunttia**, ja kiinnostavat edelleen!

Millaisin odotuksin SKTL lähti mukaan Tekstin talo -hankkeeseen?
Alussa tilalla ei ollut muotoa, eikä yhdistyksessä jäseniä, mutta oli paljon ideoita ja unelmia, jotka nyt ovat toteutumassa. SKTL:n toiveena on tarjota Tekstin talon myötä jäsenillemme toimintaa paremmissa puitteissa. On hienoa, että olemme mukana monipuolisessa tekstin tekijöiden yhteisössä, ja siitä voi hyvinkin syntyä myös uusia avauksia ja synergiaa.

Nyt olemme muuton kynnyksellä. Miten odotukset ovat muuttuneet prosessin aikana ja vaikuttaako siltä, että Tekstin talo Lintulabdenkatu 3:ssa on sitä, mitä alun perin lähdimme tavoittelemaan?
SKTL:n odotukset ovat pysyneet kutakuinkin samoina Tekstin talon pitkän perustamisvaiheen aikana, ja nyt vaikuttaa siltä, että tilatoiveemme ovat toteutumassa melko toivotunlaisina.

Koska mukana on monta järjestöä ja järjestöissä paljon ihmisiä, lienee todennäköistä, että kaikkien kaikki odotukset eivät toteudu, mutta uskon, että uudet tilat ovat suuri parannus vanhaan.

Onko SKTL joutunut tekemään hankkeessa isoja kompromisseja?
Kaikissa suurissa projekteissa joudutaan tekemään kompromisseja – osa käytännön toimintaan liittyvistä asioista selviää varmasti vasta muuton yhteydessä tai sen jälkeen. Neuvottelut ja erilaiset suunnittelukokoukset Tekstin talon ja sen muiden jäsenjärjestöjen

kanssa ovat sujuneet hyvässä hengessä, ja se lupaa hyvää tulevan yhteistyön kannalta.

Koska kyseessä on vanhaan teollisuuskiinteistöön perustettava tila, kompromisseja saatetaan vielä joutua tekemään. Kovin pienet yksityiskohdat eivät ole vielä tiedossa: kahvinkeitin paikka ei ole päätetty ja toiminnan muotoutumiseen uusissa tiloissa kuluu varmasti aikansa!

Onko Tekstin taloon muuttaminen taloudellisesti kannattavaa?
Käsityksemme mukaan hanke on taloudellisesti järkevä, sillä käytännössä toimistomme vuokrataso pysyy samana, mutta saamme käyttöömmemme monipuolisemmat tilat, ja vuokraan kuuluu tietty vuotuinen määrä käyttötunteja yhteisiin tiloihin. Synergiaetuja tulee olemaan monenlaisia, varmasti sellaisiakin, joista emme vielä ole tietoisia.

Vaikuttaako Tekstin taloon muutto jäsenmaksuun tai tapahtumien ja koulutusten hintoihin?

SKTL:n jäsenmaksu on pysynyt samana jo useita vuosia, ja yleisen hintatason nousun vuoksi liitto joutunee jossain vaiheessa pohtimaan asiaa, mutta ei Tekstin taloon muuton vuoksi.

Muutolla saattaa olla pientä vaikutusta joidenkin tapahtumien hintoihin, koska saamme nyt käyttöömmemme edullista tapahtumatilaa – tosin moni muu kustannus on noussut. SKTL:n koulutukset ovat nykyiselläänkin edullisia, sillä jaostot ja paikallisosastot tukevat liiton heille osoittamista käyttövaroista jäsenten osallistumista tapahtumiin.

Saako SKTL Tekstin taloon liittyviin kustannuksiin jotakin ulkopuolista rahoitusta?

Tekstin taloon liittyvät kustannukset ovat Tekstin talon ry:n pieni jäsenmaksu ja vuokratkustannukset eli normaaleja toimintakuluja. SKTL:n toimintaa rahoitetaan jäsenmaksujen lisäksi tapahtumien tuotoilla, Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuksella ja Kopiosto-kollektiivikorvausten tuotoilla.

Miten jäsenistön mahdollisuudet osallistua liiton toimintaan muuttuvat Tekstin taloon muuton jälkeen?

Toivottavasti osallistumismahdollisuudet paranevat ja voimme järjestää myös tapahtumia, jotka eivät mahdu SKTL:n nykyisiin tiloihin. Kaikenlaiset toiveet Tekstin taloon liittyen otetaan mielellään vastaan!

Tekstin taloon on helppo tulla bussilla, metrolla tai raitilla ja myös kaupunkipyöräpysäkki on lähellä. Kevyen liikenteen väylä sekä Helsingin keskustasta että Pasilasta mahdollistaa turvallisen pyöräilyn. Lisäksi Sörnäisten rantatien tuntumassa on paljon parkkipaikkoja.

Tekstin taloon on tulossa kahvila-baari, kirjakauppa, kustantamoja, runoyhdistyksiä, kirjallisuusalan toimijoita ja erilaisia koulutuksia järjestäviä tahoja. Yksittäinen jäsen voi vaikka sopia tapaavansa kollegoja Tekstin talon baarissa, työskennellä ykköskerroksen hiljaisessa tilassa tai löytää uusia kiinnostuksen kohteita Tekstin talon monista tapahtumista. Uudenlaista yhteistyötäkin SKTL:n ja muiden toimijoiden kesken on helppo viritellä saman katon alla.

Onko toimisto muuton takia jossakin vaiheessa suljettu?
Muuttopäiviksi joudumme laittamaan toimiston kiinni, mutta ajankohta ei ole vielä tiedossa. Muutto tulee olemaan alkusyksystä, jos remonttisuunnitelma pitää kutinsa.

Vaikuttaako muutto toimiston toimintaan pitemmällä tähtäimellä?

Samat jäsenpalvelut ovat edelleen jäsenten käytössä, tapahtumatoiminta vilkasta ja liiton päätehtävät vakiintuneet. Toimiston henkilökunnan työyhteisö kasvaa, joten ehkä saamme uusia ideoita toimintaan!

Onko jotain, mitä en älynnyt kysyä, mutta josta haluat tai pidät tärkeänä kertoa?

Tupaantuliaiskuukaudelle syksyllä on suunnitteilla monenlaista ohjelmaa! Tervetuloa Tekstin taloon!

Teksti: Hanna Pippuri

Kirjoittaja on SKTL:n assistentti ja Kirjallisuuden kääntäjän selviytymisoppaan päätoimittaja.

© Maarit Laitinen

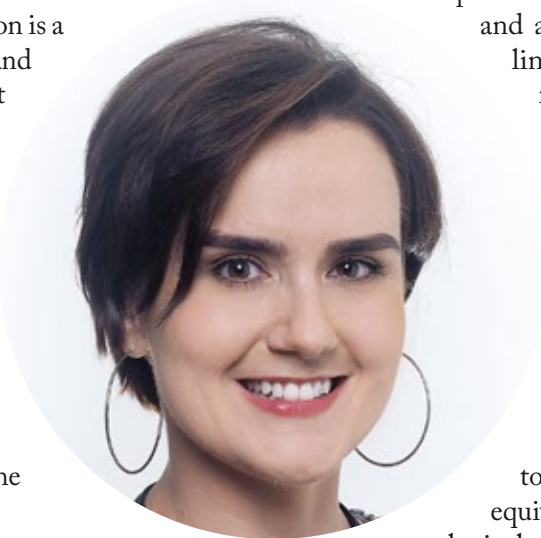

Jenni Kavén

Towards a narrower gap between translation studies and linguistics

In our daily lives, communication comes in different forms. Specifically intercultural communication relies heavily on translation that constitutes a very important tool for bridging meanings, languages and cultures.

Theoretically, research on translation is a collaboration between translation and linguistic theories based on product and process research. Practically, however, linguistics and translation studies have not been on particularly good terms. That was the main reason why I decided to write a PhD dissertation that bridges the gap between the two disciplines. To achieve that, I applied embodiment theories from cognitive linguistics to gain more product-based insights into the cognition of translation process.

In my dissertation, I focused on force dynamics, a theoretical concept imported from cognitive semantics, which takes an interdisciplinary approach to the study of meaning and mind. The cognitive category of force dynamics comprises many kinds of relationships that involve two opposing forces. In this model, the focal force entity is the agonist, and the opposing entity is the antagonist. The result of their interaction depends on whether one of them is stronger. The grammatical coding of the force entities varies, but largely depends on the verb, the most essential element expressing this cognitive structure. Force dynamics comprises causal relationships and various physical interactions, but it can apply to more abstract psychological, social and modal domains.

My aim was to construct a systematic and empirically justified description of translation at the sentence level that would extend and unify the theoretical model of force dynamics. I did this by investigating the proportion of cognitive information mediated in translation regardless of language combinations. Using numerous under-sourced translation pairs from English, Finnish and Polish, I built my own corpora of fragmented literary texts and film dialogues along with their respective

translations and subtitles. I used mixed methodologies to investigate information mediation in translation both on the lexico-syntactic surfaces and in the cognitive depths: corpus-based qualitative data analysis and a quantitative hypothesis on how linguistic form relates to semantic meaning.

I found strong evidence for the cognitive retention hypothesis that translation is likely to retain more cognitive than linguistic similarities.

To do this, I considered elements fundamental to usual translation practice as well as other critical factors involved in achieving translation equivalence. I established a methodological tool to compare cognitive-semantic features between languages.

In terms of information mediation, cognitive retention appeared to be generally stable in translation, although accompanied by highly varied lexical and syntactic realisations. I identified similar retention behaviours in both literary texts and film subtitles, but observed differences in their distribution, deemed connected to the specificities of the respective genres. All three languages included in the

My aim was to construct a systematic and empirically justified description of translation at the sentence level that would extend and unify the theoretical model of force dynamics.

study conceptualise force dynamics in the same fashion. However, its linguistic expression depends on the available grammatical devices within these languages, as well as on their frequency and conventionality of use. I determined that retention of cognitive, lexical and syntactic structures in translation is dependent on the text types, as well as on translators' creativity and individual decision-making strategies regarding linguistic and stylistic choices.

The new hypothesis I put forward is that cognitive retention in translation correlates more with lexical than with syntactic retention. With this hypothesis left for future translation process research, I advocated the possibility of application of the established tool in translation training, as it allows for a more precise description and interpretation of texts. In addition, although in a much longer-term perspective, force dynamics and other semantic theories could be implemented in computational models of semantic knowledge for use in machine translation and learning algorithms.

Throughout the dissertation, I emphasised the genuine, albeit neglected, inseparability of translation studies and linguistics. By orienting my translation research towards the cognitive branch of linguistics, I concluded that the two disciplines should draw on one another to a greater extent, as they both possess means to analyse language processing from a highly usage-based perspective.

The author defended her dissertation in November 2022 at the University of Eastern Finland.

The defended manuscript of the dissertation, *Description of Force Dynamics and Cognitive Retention in Literary and Audiovisual Translation*, is to be published as a book in the near future.

Teksti: Katarzyna Wiśniewska

Kirjoittaja on koulutettu käännösammattilainen, joka suoritti tohtoritutkinnon Itä-Suomen yliopistossa. Tutkimustyö kognitiivisten merkitysrakenteiden välittämisestä käännöksessä jatkuu väitöskirjan jälkeenkin.

Suomenkielinen tiivistelmä

Katarzyna Wiśniewska väitöskirjassa *Description of Force Dynamics and Cognitive Retention in Literary and Audiovisual Translation* tutkitaan kääntämisen vaikutusta merkityksenmuodostukseen. Työ asettuu kahden tieteenalan, käännöstieteen ja kognitiivisen kielentutkimuksen, rajapinnalle. Siinä tarkastellaan kielellisen ja kognitiivisen rakenteen välittymistä lähtötekstistä käännökseen ja luodaan teoreettista pohjaa, joka auttaa tekstin kielellisessä analyysissä sekä tarjoaa samalla työkaluja käännöstyöhön.

Esitettyjä ilmiöitä tutkitaan käännöskorpusten avulla. Tutkimuksen mukaan voimadynamian kielellinen ilmaisu riippuu käytettävissä olevista kieliopillisista ratkaisuksista sekä niiden käyttötiheydestä ja tavanomaisuudesta. Lisäksi kääntäjien tekstillisillä ja tyyllisillä ratkaisuilla on merkitystä voimadynaamisten suhteiden säilyttämisessä. Tärkeänä tutkimustuloksena luodaan uusi hypoteesi, jonka mukaan kognitio on enemmän irrallaan syntaksista, kun taas erityisesti sanasto myötävaikuttaa viestin kognitiiviseen strukturointiin. Tutkimus kannustaa kognitiivisten näkökohtien huomioon ottamiseen käännösprosessin koulutuksessa.

Merkkien hinta

Tuore tilasto kirjallisuuden käänköspalkkioista

SKTL:n kirjallisuuden kääntäjien jaoston vuotuinen palkkiokysely toteutettiin tällä kertaa yhdessä Journalistiliiton alaisen Kääntäjien ammattiosasto KAOSin kanssa. Kumpikin järjestö lähetti joulukuussa 2022 jäsenilleen omat kyselynsä, joiden tausta- ja palkkiokysymysten vastaukset yhdistettiin samaan tilastoon. Kysymykset koskivat vuoden 2022 aikana sovittuja palkkioita. Tilasto kattaa valtaosan ammattimaisesti ja päätoimisesti työskentelevistä kirjallisuuden suomentajista.

SKTL:n aiempien vuosien tilastoihin verrattuna kyselyn tuloksissa ei ilmennyt mitään erityisen yllättävää. Palkkiotasoa on pysynyt jokseenkin samana. Suurin valopilkku tilastoissa – kuten myös yksittäisten kääntäjien elämässä – ovat Sanaston maksamat lainauskorvaukset (joita kuluvana vuonna ryhdytään tilittämään myös e-aineistoista).

Taustatiedot

Käänkösalala on varsin naisvaltainen, ja tämänkin kyselyn vastaajista noin kolme neljäsosaa oli naisia. Palkkiotasossa ei havaittu merkillepantavia eroja sukupuolten välillä. Suurin osa, noin 70 % vastaajista, oli yli 45-vuotiaita, mikä näkyi myös kertyneiden työvuosien määrässä. Valtaosa vastaajista oli pitkään alalla olleita päätoimisia kirjallisuuden kääntäjiä. Kyselyssä tiedusteltiin myös työkieliä, ja vastauksista nousi esiin etenkin englannin ylivoima lähtökielenä. Muut-kohtaan sisältyvät myös mahdolliset muihin kieliin kuin suomeen kääntävät, joita ei kuitenkaan ilmoitetuista kustantamoista päätellen juuri ollut. Tilasto kuvaa siis

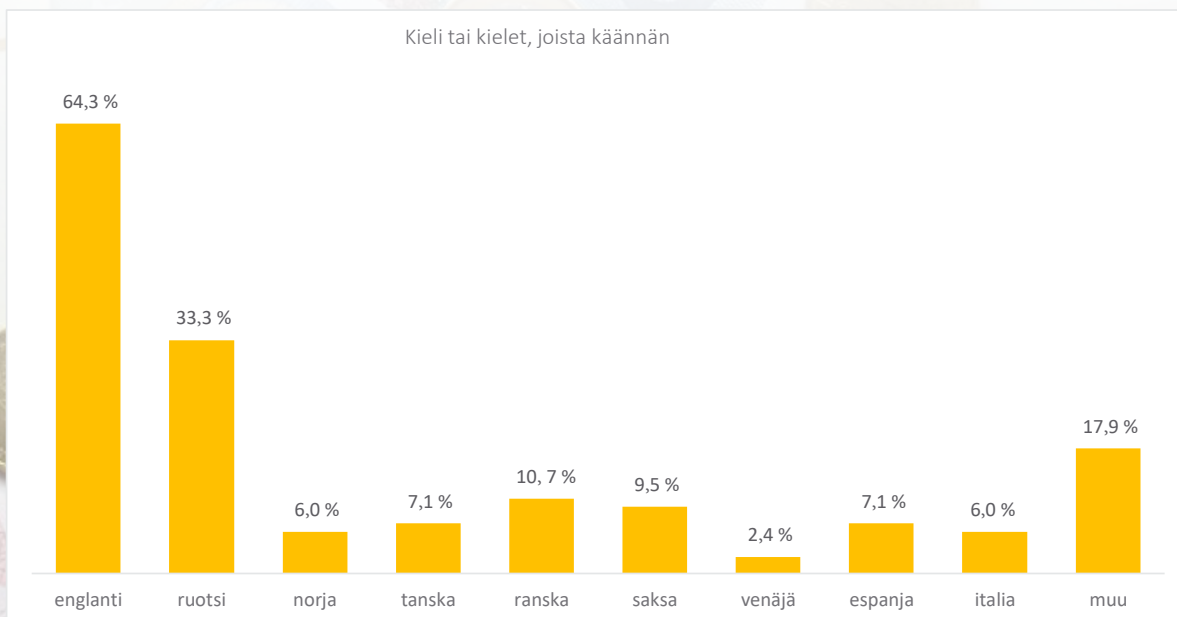
ensisijaisesti suomennosten hintoja ja Suomessa toimivien kustantamojen käytäntöjä.

Aikuisten proosa

Kirjallisuuden käännköspalkkiot lasketaan pääsääntöisesti muodossa xx euroa / 1 000 käännköskäkirjoituksen merkkiä. Aikuisten proosan merkkipalkkioiden haitari oli laajahko, parista kuuden euron palkkiosta aina yli kahdeksaentoista euroon per tuhat merkkiä, mutta suurin osa palkkioista oli mediaanin lähetyvillä. Mediaanipalkkio oli 13,50 € eli sama kuin SKTL:n edellisen vuoden kyselyssä.

Palkkioita arvioitaessa on syytä huomioida, mitä kaikkea palkkioon sisältyy. Koska kirjallisuuden käännköspalkkiot ovat luonteeltaan käyttökorvauksia, on palkkion oltava sitä suurempi, mitä laajempaan käyttöön teksti saatetaan. Useimmissa käännkössopimuksissa palkkio kattaa nykyään myös sähkö- ja äänikirjakäytön, mutta jotkut kustantamot laskevat e- ja äänikirjatorvaukset erikseen varsinaisen käännköspalkkion päälle esimerkiksi rojalteina (prosenttiosuus e-aineistojen nettomyynnistä) tai prosenttiosuutena käännköspalkkiosta. Tämä kannattaa huomioida omaa palkkiotasoa arvioidessa. Jos sopimuksessa esimerkiksi ilmoitetaan, että e- ja äänikirjatorvauksista maksetaan kummastakin kertakorvauksena 4 % käännköspalkkiosta, ja käännköspalkkioksi on sovittu vaikkapa mediaanin mukainen 13,50 €/1 000 merkkiä, e- ja äänikirjatorvaukset mukaan luettuna todellinen palkkio on 13,50 € + 4 % + 4 % eli 14,60 €. Tilastossa merkkipalkkiot on kuitenkin

Kieli tai kielet, joista käännän

ilmoitettu sellaisina kuin ne on sovittu, eli ilman mahdollisia erikseen päälle laskettavia e- ja äänikirjapalkkioita.

Lasten ja nuorten kirjallisuus

Lasten ja nuorten kirjallisuudesta ilmoitettiin sekä merkkipalkkioita että lasten kuvakirjoista usein maksettavia könttäpalkkioita. Merkkipalkkiot olivat kautta linjan noin euron aikuisten proosan merkkipalkkioita pienempiä. Mediaani oli 12,20 €, mikä on aavistuksen aiempia vuosia suurempi.

Tietokirjallisuus

Tietokirjallisuuden merkkipalkkiot ovat perinteisesti olleet hieman aikuisten proosaa suuremmat, niin tänäkin vuonna. Mediaani oli 14 €, sama kuin edellisenä vuonna.

Alla oleva kaavio kuvaa eri kirjallisuudenlajien mediaanimerkkipalkkioiden kehitystä viime vuosina. Palkkioiden keskiarvot saattavat usein heilahdella yksittäisten suurten tai pienten palkkioiden vuoksi, joten mediaaniarvot kuvaavat todellista palkkioiden keskitietä kenties aavistuksen todenmukaisemmin.

Muut kirjallisuudenlajit

Palkkiokyselyssä tiedusteltiin myös runo-, näytelmä- ja sarjakuvakäännösten palkkioita, mutta näistä saatiin verraten vähän tuloksia, ja myös palkkioperusteet vaihtelevat tilannekohtaisesti könttäpalkkioista säe- ja sivupalkkioihin.

Sähköiset oikeudet

Myös ääni- ja sähkökirjakorvausten käytäntöjä kartoitettiin. Uusista käännössopimuksista puhuttaessa valtaosa vastaajista ilmoitti tehneensä sopimuksen, jossa e- ja äänikirjaoikeudet sisältyvät käännöspalkkioon eli niistä ei makseta erikseen. Neljäsnes vastaajista ilmoitti, että e- ja äänikirjaoikeuksista maksetaan tietty prosenttiosuus

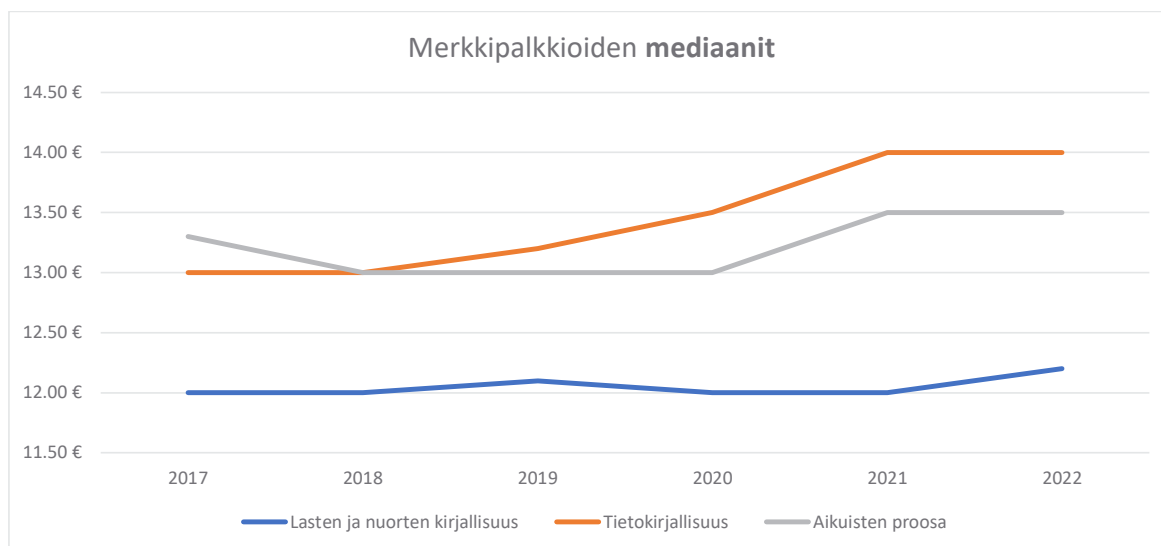
käännöspalkkion päälle. Lisäksi joukossa oli yksittäisiä rojaltsopimuksia. Suurin osa e- ja äänikirjasopimuksista oli toistaiseksi voimassa olevia, mutta joidenkin kestoksi oli määritelty 10–15 vuotta (jonka jälkeen oikeuksista ja korvauksista on sovittava uudelleen).

Uusien käännössopimusten lisäksi kyselyssä tilastoitiin ns. backlist-kirjoista tehtyjä e- ja äänikirjasopimuksia. Backlist-kirjoilla tarkoitetaan aikaisempina vuosina ilmestyneitä käännöksiä, joita tehtäessä ei ole vielä sovittu e- ja äänikirjakorvauksista ja jotka kustantaja saattaa nyt haluta julkaista sähkö- ja/tai äänikirjana. Tällaisessa tapauksessa kustantajan on tietenkin ostettava oikeudet sähköiseen julkaisuun myös suomentajalta. Suurimmassa osassa vastauksista backlist-kirjojen e- tai äänikirjaoikeuksista oli sovittu kiinteä könttäsumma. Muita palkkioperusteita olivat rojaltpalkkiot, prosenttiosuus alkuperäisestä käännöspalkkiosta ja prosenttiosuus nykytasoon korotetusta käännöspalkkiosta.

Muut palkkiot

Edellä kuvatut palkkiotiedot ovat SKTL:n ja KAOSin yhdistetystä tilastosta. SKTL:n kyselyssä kartoitettiin käännöspalkkioiden lisäksi myös muita palkkioita ja ilman erillistä palkkiota tehtyjä lisätöitä.

Osa vastaajista oli tehnyt ikään kuin kaupanpäällisinä suomentamisen lisäksi taiton valmistelua, äänikirjan lausumisohjeita, markkinointi- tai takakansitekstejä, esipuheita, selityksiä tai hakemistoja. Useimmiten tällaisista lisätöistä oli kuitenkin maksettu erillinen palkkio, kuten asianmukaista onkin. Palkkioita oli saatu etenkin äänikirjojen lausumisohjeista (joko könttäsummana tai sivu- tai tuntiveloituksena) sekä takakansitekstien ja jälkisanojen laatimisesta. Lisäpalkkioita oli saatu myös mm. alkutekstiin

yllättäen tulleiden muutosten sisällyttämisestä suomenokseen. Lisäksi suomentajille oli maksettu esimerkiksi esiintymispalkkioita.

Vuosiansiot

Päätoimisten kirjallisuuden kääntäjien vuoden yhteenlasketut käännöspalkkiot ennen veroja tai muita vähennyksiä olivat yleisimmin välillä 20 001–30 000 €. Sanastokorvausten määrä oli yleisimmin välillä 2001–4000 € tai 6001–10 000 €. Päätoimisista kirjallisuuden kääntäjistä noin 75 % ilmoitti saaneensa apurahoja. Yleisin apurahasumma oli 5001–8000 € vuodessa.

Keskimääräisen vuotuisen palkkiosumman, noin 25 000 euroa, ansaitsee aikuisten proosan mediaanipalkkiolla suomentamalla kolme noin 350–400-sivuista romaania vuodessa. Jos tähän lisätään keskimääräinen Sanastokorvaussumma, noin 5000 euroa, vuosiansioksi saadaan noin 30 000 euroa eli 2500 euroa kuukaudessa. Summasta vähennetään verot, YEL-vakuutus ja muut sivukulut. Laskelma on hyvin suurpiirteinen ja suuntaa antava, mutta voidaan joka tapauksessa todeta, että kirjallisuuden suomentamisella on hankala päästä suomalaisiin keskiansioihin ilman apurahoja. Satunnaisten apurahojen verottomuus ja etenkin lastenkirjallisuutta tai muuta ahkerasti lainattua kirjallisuutta suomentavien runsaammat lainauskorvaukset kuitenkin helpottavat toimeentuloa.

Yritys vai verokortti?

Kaikki kirjallisuuden kääntäjät toimivat freelancereina eli eivät ole työsuhteessa kustantajaan. SKTL:n kyselyssä kartoitettiin myös, missä muodossa käännöspalkkiot laskutetaan. Noin puolet vastaajista laskuttaa palkkiot verokortilla, noin puolet oman yrityksen kautta. Yrityksistä valtaosa oli toiminimiä eli yksityisiä ammatinharjoittajia, mutta muitakin yritysmuotoja joukosta toki löytyi.

Aloittelevan kääntäjän on hyvä huomioida mahdollista yritystä perustaessaan, että koska kirjallisuuden käännöspalkkiot tulkitaan korvaukseksi oikeuksien siirrosta, niistä ei peritä lainkaan arvonlisäveroa. Ellei suomentajalla ole muuta liiketoimintaa (esim. asiatekstikäännöksiä tms. arvonverollista toimintaa) yli 15 000 euron edestä vuodessa, hän ei siis ole arvonlisäverovelvollinen.

Töiden määrä ja työaika

SKTL:n vastaajista 75 % ilmoitti, että töitä oli ollut sopivasti. Neljänneksellä töitä oli ollut joko liikaa tai liian vähän. Päätoimisista kirjallisuuden kääntäjistä suurin osa ilmoitti työskentelevänsä 32–40 tuntia viikossa tai hieman tätä enemmän tai vähemmän. Alle 16 tuntia tai yli 50 tuntia viikossa työskenteleviä oli selkeä vähemmistö, yhteensä alle kymmenes vastaajista.

Lomaa pidettiin vuodessa yleisimmin 3–4 viikkoa, mutta myös 1–2 viikkoa ja yli 5 viikkoa keräsivät vastaajia. Vajaa kymmenes vastaajista ilmoitti lomailevansa alle viikon vuodessa.

Palkkiokehitys ja neuvottelujen onnistuminen

SKTL:n kyselyssä tiedusteltiin myös omaa näkemystä palkkiokehityksestä viimeisten 5–10 vuoden aikana. Valtaosa vastaajista oli sitä mieltä, että oma palkkiotaso oli noussut euromääräisesti, muttei välttämättä inflaation tahdissa. Näkemys on yhteneväinen tilastoissa havaitun varsin loivan noususuuntaisen käyrän kanssa. Moni kertoi myös palkkion vaihtelevan melko paljon esim. toimeksiantajan mukaan.

Valtaosa vastaajista oli pyrkinyt neuvottelemaan joko palkkioista, aikatauluista tai muista sopimusehdoista. Vain noin joka kymmenes oli ottanut sopimukset vastaan juuri sellaisina kuin niitä oli tarjottu. Neuvotteista peräti 93 % ilmoitti saaneensa joko täysin tai osittain sen, mitä oli pyytänyt. Neuvotteleminen siis kannattaa.

Palkkiotiedustelun anti

Tässä artikkelissa kyselytilastoja on kuvattu varsin yleisluontoisesti. Tarkempi tulokset löytyy SKTL:n verkkosivuilta kirjallisuuden kääntäjien jaoston jäsenosiosta, ja se on tarkoitettu vain SKTL:n jäsenten käyttöön. Tilasto ei ole ohje eikä suositus vaan ainoastaan väline, jonka avulla liitto seuraa alan palkkiokehitystä ja työoloja. Sen avulla jäsen voi myös peilata ja arvioida omaa palkkiotasoaan. Palkkiotilastoa pidetään yleisesti hyödyllisenä jäsenetuna, ja kyselyyn osallistutaan vuosittain aktiivisesti. Kiitos vielä tässä yhteydessä paitsi KAOSille erinomaisesta yhteistyöstä myös kaikille vastaajille – kaikki vastaukset ovat arvokkaita, sillä ilman niitä tilastoa ei olisi. Mitä enemmän vastauksia saamme, sitä luotettavampi ja todenmukaisempi tilasto on.

Meille kyselyn tekijöille paras palkkio on tieto siitä, että tilastosta on konkreettista hyötyä. Melko pian tämänkertaisen tulosten julkistamisen jälkeen sainkin kollegalta viestin, joka palkitsi kaiken näkemämme vaivan: ”Havaitsin kyselyraportista olevani palkkakuopassa ja pyysin seuraavaan palkkiointiin pienen korotuksen. Sen myös sain.”

Hyvistä kokemuksista ja palautteesta kiitollisina jatkamme tänäkin vuonna koko alan yhteisen palkkiotilaston tekemistä.

Teksti: Oona Nyström Timonen

Kirjoittaja on suomentaja ja SKTL:n kirjallisuuden kääntäjien jaoston puheenjohtaja.

1. Kuka ja mikä olet?

Carmen Acosta Vicente, tulkki, kääntäjä, ja nykyään kokopäiväinen väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa.

2. Missä asut?

Etelä-Helsingissä.

3. Mitkä ovat työkielesi?

Espanja (A), englanti (B) ja suomi (C). Muutama vuosi sitten olisin lisäännyt saksan listaan, mutta valitettavasti en ole käyttänyt sitä pitkään aikaan.

4. Kuunteletko musiikkia, kun teet töitä? Jos kuuntelet, millaista?

Kuuntelen musiikkia joskus tehdessäni töitä väitöskirjaa varten. Yleensä valitsen yhden kappaleen, jota kuuntelen koko päivän, koska toistuva rytmi auttaa minua keskittymään. Kääntäessäni en kuuntele musiikkia, ja tulkatessa se ei ole mahdollista.

5. Mikä on inhokkitermisi?

Tylsä vastaus, mutta minulla ei ole sellaista. Tuli kuitenkin mieleen punkki, koska minua ärsyttää se, että sellaisella inhottavalla otuksella on söpö nimi (espanjalaisin korvin kuultuna).

6. Millaisissa vaatteissa käännät mieluiten?

Työskentelen tavallisessa asussa, sillä käyn yliopistolla joka päivä. Jos työskentelen etänä, pukeudun samalla tavalla. En pysty keskittymään pyjamassa.

7. Minkä muruja löytyy eniten näppiksesi raoista?

En yleensä syö työpöydän äärellä. Juon kuitenkin runsaasti teetä, onneksi en ole koskaan kaatanut sitä näppikselle!

8. Mistä käännöksestäsi olet kaikkein ylpein?

Vaikea sanoa. Yksi käännös, jonka tein kandidaatinopinnoissa Madridissa on jäänyt mieleeni. Me käänsimme espanjaksi opintokaverin kanssa saksalaisen kertomuksen *Max und Moritz*. Ei ollut helppoa, koska siinä oli riimitys, tarkka rytmi, kaikenlaisia onomatopoeettisia sanoja sekä lastenkertomuksen tyyli (vaikka tarina on hyvin julma). Mielestäni onnistuimme säilyttämään kaikki nuo elementit ja teksti tuntui silti luontevalta espanjaksi. Se oli hyvä esimerkki siitä, että kääntäminen tuntuu joskus palapelin tekemiseltä, ja kuinka hauskaa silloin on.

9. Menetätkö joskus yönesi käännöstyön takia? Tai tulevatko käännökset uniisi?

Olen usein niin väsynyt, että nukun kuin tukki. Ennen väitöskirjan tekemistä jäin usein pohtimaan tulkkausta tulkkauskeikan jälkeen.

10. Minkä äidinkielenopettajasi / pääkieleesi opettajan opetuksen muistat?

Mikä on syöpnnyt tulikirjaimin sieluusi?

Lukion äidinkielenopettajani opetti meitä analysoimaan syvästi tekstejä ja se on myöhemmin tukenut toimintaani kääntäjänä aina kun olen lukenut lähtötekstejä.

11. Miksi valitsit itsestäsi juuri tämän valokuvan nähtäväksemme?

Kuva otettiin ensimmäisenä talvena, jonka vietin Suomessa. Mielestäni siinä kuvassa pystyin erittäin hyvin teeskentelemään, etten palellut. Mutta kyllä palelin!

Käytettävyys on kuin käännös: onnistuneet ratkaisut jäävät näkymättömiksi, huonot päätyvät meemeiksi

Käyttäjakeskeinen kääntäminen tarjoaa monipuolisia käytettävyttä parantavia menetelmiä, jotka oikein suunniteltuna soveltuvat niin kääntäjien, kielipalveluyritysten kuin kääntäjäkoulutuksenkin tarpeisiin.

Lukijaahan ei tarvitse ajatella, kääntäjän täytyy vain tavoittaa lähtötekstin ainut oikea merkitys – eikö vain?

Jos kuulut tämän lehden kohderyhmään, lienet eri mieltä tämän valitettavan yleisen väittämän kanssa. Todellisuudessa yhtä oikeaa merkitystä tuskin lienee edes olemassa ja eri lukijat ja eri käyttötilanteet voivat vaatia erilaisia käännöksiä. Toiseen käyttötilanteeseen sopii editoimaton konekäännös, toinen taas vaatii runsasta kulttuurista adaptaatiota ja käyttötilanteeseen muokkaamista. Suuri osa käännösprojekteista sijoittuu luultavasti näiden väliin. Mutta miten lukijaa ja käännöksen käyttökotekstia voi hahmottaa käytännössä? Kaikilla kääntäjillä on luultavasti jonkinlainen näkemys siitä, miten he huomioivat tekstin lukijat omassa työssään, mutta käytännön työkalujakin on tarjolla. Tutkimuksessani otan tarkasteluun yhden tällaisen käytännön mallin.

UCT

Väitöskirjani käsittelee **Tytti Suojasen, Tiina Tuomisen** ja **Kaisa Koskisen** kehittämää *käyttäjakeskeisen kääntämisen* eli UCT:n (user-centered translation) mallia, joka tarjoaa kääntäjille tiede- ja toimialarajat ylittäviä menetelmiä, joilla voidaan huomioida tekstin lukija ja käyttökoteksti. UCT antaa tekstin *käyttäjälle* keskeisen rooliin käännösprosessissa. Prosessin ratkaisuja peilataan käyttäjien tarpeisiin ja käyttäjät otetaan mahdollisuuksien mukaan osaksi itse prosessia.

Tämä käyttäjakeskeisyyden periaate on perinteisesti ollut onnistuneiden suunnitteluprosessien avain: esimerkiksi hyvät verkkosivut, vaatteet, mobiilisovellukset ja ratkaisut kaupunkisuunnittelussa ovat usein käyttäjakeskeisen suunnittelun tulosta. Käyttäjakeskeisessä suunnittelussa ei annetta tuotteen tai palvelun kehittäjien päättää mielivaltaisesti mitä käyttäjät tarvitsevat, vaan kohdeyleisö

otetaan osaksi suunnitteluprosessia, jotta voidaan selvittää, mitkä heidän varsinaiset toiveensa ja tarpeensa ovat.

Kaikilla lienee kokemuksia palveluista tai tuotteista, joissa suunnittelijan näkemys ja käytännön toteutus eivät vastaa käyttäjien todellisuutta. Itselläni tulee mieleen esimerkiksi yliopistouudistus ja avokonttorit. Käytettävyys on vähän kuin käännös: onnistunut lopputulos jää usein huomaamatta, mutta internet on pullollaan esimerkkejä epäonnistumisista.

Käyttäjakeskeisyys soveltuu kääntämiseen monella tasolla. Tutkimukseni perusteella sitä voidaan soveltaa niin käytännön käännöstyöhön, käännösten arviointiin, kääntäjäkoulutukseen kuin myös alan yritysten tarpeisiin. UCT:n tarjoamista menetelmistä voi valita kuhunkin tilanteeseen sopivan: kevyet käyttäjäpersoonat sopivat pienimuotoisiinkin projekteihin, enemmän resursseja vaativa käytettävyystestaus taas pääsee oikeuksiinsa laajemmissa projekteissa.

Käytettävyysnäkökulmasta voivat hyötyä kääntäjän ja käyttäjän lisäksi myös käännöspalvelujen ostajat: esimerkiksi työn kriteerit voi olla helpompi pukea ymmärrettävään muotoon, jos lukijan tarpeet on pystytty määrittelemään ennen käännösprosessin aloittamista. Näin myös voidaan välttyä kattavilta muutostöiltä prosessin loppupäässä. UCT on ollut suosittu aihe opinnäytetöissä, joten viime aikoina valmistuneet maisterit ovat ehkä jo vieneet ajatuksia käyttäjakeskeisyydestä mukanaan työelämään.

Osatutkimukset

Väitöskirjani soveltaa UCT:tä käytäntöön neljässä osatutkimuksessa: 1) yksittäisessä käännösprojektissa, 2) käännöksen arvioinnissa, 3) opetusmenetelmänä kääntäjäkoulutuksessa sekä 4) osana käännösyrityksen toimintaa.

Ensimmäisessä osatutkimuksessa sovelsimme työryhmän kanssa käyttäjakeskeistä kääntämistä yliopiston käännösprojektiin. Projektissa käännettiin suomenkielistä kurssimateriaalia englanniksi kansainvälisen maisteriohjelman kurssia varten. Käännösprosessiin otettiin osaksi vaihto-opiskelijoita, jotka käyttivät ja kommentoivat käännöksiä kahdessa käytettävyytestauksessa. Käännettyä kurssimateriaalia kehitettiin testien perusteella käyttäjille paremmin sopivaksi.

Toisessa osatutkimuksessa tarkastelin, soveltuvatko käytettävyyden menetelmät parjatun käännöksen arviointiin. Kyseinen käännös on ”lähes lukukelvoton” **Ralph Denyerin Suuri kitarakirja**, jonka käännöstä **Tero Valkonen** on aikanaan kuvannut seuraavasti: ”Suomessa lukija joutuu taistelemaan mahdottoman kieliasun kanssa päästäkseen perille itse asiasta”. (HS Nyt 44/2000.)

Tutkimuksessani koehenkilöt käyttivät *Suurta kitarakirjaa* soittotekniikoiden harjoitteluun. Lisäksi sama materiaali kävi läpi asiantuntija-arvion, jossa kitaran soittoa harrastavat kielialan asiantuntijat arvioivat tekstin ennalta määrättyjen käytettävyyseriaatteiden mukaan. Kumpikaan testi ei vahvistanut, että kirja olisi käyttökelpoton käännöksen kielen takia, mutta muita käytettävyysongelmia kyllä löytyi. Näkyvimpänä ehkä se, että YouTuben aikakaudella suuri ja epäinteraktiivinen kirja on auttamattoman vanhentunut käyttöliittymä.

Kolmannessa osatutkimuksessa keräsin materiaalia käännöskurssieni opiskelijoilta. Olen hyödyntänyt käytettävyyden näkökulmaa opetuksessa ja keräsin opiskelijoilta palautetta kahden käytettävyyden menetelmän käytöstä. Vastaukset toivat esille, että menetelmistä on hyötyä etenkin kohdeyleisön hahmottamiseen ja käännösratkaisujen perustelemiseen, mutta etenkin arviointimenetelmät tuntuivat kankeilta ja aikaa vieviltä.

Neljäs osatutkimus tuo käyttäjakeskeisen kääntämisen kentälle. Yhteistyössä käännöspalveluyritys Traductin kanssa tarkastelemme, miten UCT olisi sovellettavissa käännösalan yritysten toimintaan. Esiin nousee kysymyksiä etenkin laadunarvioinnista, palautteesta sekä asiakasviestinnästä. Yhteistyö jatkuu yhä.

Lopuksi

Lopuksi en malta olla nostamatta esiin KäTu-symposiumia, jonka teemana 2023 oli kestävä kehitys. Symposiumi nosti esiin uusia ajatuksia siitä, mihin kaikkeen niin kääntäjät kuin erilaisten tuotteiden ja palveluiden suunnittelijat saattavat vaikuttaa – joko suoraan tai epäsuoraan.

Maailmalla suunnitteluprosessien fokus onkin laajentunut jo käyttäjästä ja käyttötilanteesta laajemmin *ihmiskeskeiseen suunnitteluun* ja siitä askelta pidemmälle *ympäristökeskeiseen suunnitteluun*. Tämä ihmis- ja ympäristökeskeisyys onkin hyvä pitää mielessä teknologisen kehityksen jatkaessa kulkuaan: yksittäinen käyttötilanne voi olla helppo huomioida pian jo pelkkiä teknologisia apuvälineitä käyttämällä, mutta sekä ihmisten välinen viestintä että kestävä kehitys vaativat tulevaisuudessakin yhä inhimillistä työpanosta, empatiaa ja kykyä ymmärtää laajoja kontekstisidonnaisuuksia sekä pukea näitä inhimilliseen ja elämää ylläpitävään muotoon.

Väitöskirja on luettavissa osoitteessa erepo.uef.fi/handle/123456789/28752.

© Niko Juhkimäinen / Itä-Suomen yliopisto

Kirjoittajaesittely

FT **Juho Suokas** on itäsuomalaistunut kääntämisen opettaja ja tutkija, jonka vapaa-aika kuluu soittolaitteita näprätessä. Väitöskirja *User-Centered Translation and Practical Application of Usability Methods* tarkastettiin Itä-Suomen yliopistossa joulukuussa 2022. Vastaväittäjänä toimi **Maureen Ehrensberger-Dow** ja työtä ohjasivat vuosien varrella **Riitta Jääskeläinen, Kaisa Koskinen** ja **Esa Penttilä**. Suvun ensimmäistä väitöstä seurasi vaihtelevalla mielenkiinnolla myös kolme viikkoa vanha esikoinen.

20
23

Tavastehus
Hämeenlinna

Svensk-finskt översättarseminarium

5–6 oktober

Suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari

5.–6. lokakuuta

#översättarseminariet2023

#kääntäjäseminaari2023

ÖVER-
NÄR-
SÄTTAR-
SEMI-
SEMI-
TÄVÄ-
NARIET
KÄVÄ-

PLOCK UR PROGRAMMET / OTTEITA OHJELMASTA:

SUOMEN KIELEN UDISSANOJA

Riina Klemettinen

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS

NAMNPLANERINGSGUIDEN

Ulla Onkamo och Maria Vidberg

INSTITUTET FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN

Om boken SPRÅKRÅDET REKOMMENDERAR

SPRÅKRÅDET, *Sverige*

POLITISKT SPRÅK OCH FÖRVALTNINGSTERMER

Siv Sandberg

ÅBO AKADEMI

Om nya Slaf, Svenskt lagspråk i Finland

Katri Hautamäki

STATSRÅDETS KANSLI

NATOTERMINOLOGI

Niina Elomaa och Pia Westerberg

STATSRÅDETS KANSLI

OM REVITALISERINGEN AV MEÄNKIELI

Mervi Erkheikki

NATIONELLT SPRÅKCENTRUM FÖR MEÄNKIELI, *Sverige*

Samtal mellan

författaren *Ellen Strömberg*
och översättaren *Eva Laakso*

Välkommen!

Anmälan är öppen!

Early bird-priserna gäller till och med 30.6.

Sista anmälningsdag är 3.9.

Tervetuloa!

Ilmoittautuminen on nyt auki!

Ilmoittaudu early bird -hintaan viimeistään 30.6.

Viimeinen ilmoittautumispäivä on 3.9.

SUOMEN KÄÄNTÄJIEN JA TULKKIEN LIITTO – FINLANDS ÖVERSÄTTAR- OCH TOLKFÖRBUND
www.sktl.fi/kaantajaseminaari

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS – INSTITUTET FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN
www.sprakinstitutet.fi/oversattarseminariet